

TEKA SAMORZĄDOWA
Z HERBAMI MIAST I WOJEWÓDZTW.
TABLICE

Wydawnictwo

„HERB”

Kielce 2017

Jerzy Michta

**TEKA SAMORZĄDOWA
Z HERBAMI MIAST I WOJEWÓDZTW.
TABLICE**

Biblioteka Jagiellońska

1002495201

Wydawnictwo

„HERB”

Kielce 2017

Przygotowanie do druku i układ typograficzny

Zenon Szczerba

Kwerenda ikonograficzna, projekty herbów i okładki

Jerzy Michta

Grafika komputerowa

Katarzyna Kowalewska-Szmit

ISBN 978-83-948159-1-2

A 895461

IV

© Copyright by Jerzy Michta 2017

Wydawnictwo „Herb”, Kielce, tel. 41 345 44 42,

Druk: Oficyna Poligraficzna APLA s.j., 25-324 Kielce, ul. Sandomierska 89,
tel./fax 41 34 416 82

A
Bibl. Jagiell.
2017 EO

318716

W przyszłym roku będzie obchodzone stulecie odzyskania przez Polskę niepodległości w 1918 roku. Znajdujące się w prezentowanej tece tablice nawiązują do tej rocznicy, ze szczególnym uwzględnieniem „heraldycznego testamentu” marszałka Józefa Piłsudskiego i prezydenta Ignacego Mościckiego, w którego rozporządzeniu w *Dzienniku Ustaw* z dnia 13 grudnia 1927 roku, o godłach i barwach państwowych oraz o oznakach, chorągwiach i pieczęciach czytamy: *Dla wszystkich władz i urzędów samorządowych ustanawia się oznaki, złożone z herbu państwowego, herbu województwa, do którego należą, i z napisu, odpowiadającego ich nazwie*¹. Stąd w herbie każdego województwa miało znajdować się godło państwa polskiego Orzeł Biały, w celu podkreślenia jego terytorialnej przynależności. Do wybuchu drugiej wojny światowej nie udało się opracować tych herbów dla ówczesnych województw. Widzimy je dopiero na prezentowanych w tece tablicach (dwanaście egzemplarzy numerowanych), skomponowanych zgodnie z zasadami średnio-wiecznej żywej heraldyki. Zbliżający się jubileusz to szczególnie czas, żeby zrealizować powyższy „testament”, integrując państwo polskie poprzez herby województw z umieszczonym w nich Orłem Białym.

Herby i flagi są wartościami niematerialnymi konkretnych jednostek reaktywowanego w 1990 roku samorządu terytorialnego, świadczącymi o ich historycznej, kulturowej, społecznej i gospodarczej tożsamości. Ranga tych symbolicznych zna-

¹ „Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej” (dalej: DU RP) 1927, nr 115, poz. 980, art. 4.

DZIENNIK USTAW

RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ.

28 grudnia

№ 115.

Rok 1927.

T R E Ś Ć :

ROZPORZĄDZENIE PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ

Poz. 980 z dnia 13 grudnia 1927 r. o godłach i barwach państwowych oraz o oznakach, chorągwiach i pieczęciach. 1639

980.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej

z dnia 13 grudnia 1927 r.

o godłach i barwach państwowych oraz o oznakach, chorągwiach i pieczęciach.

Na podstawie art. 44 ust. 6 Konstytucji oraz ustawy z dnia 2 sierpnia 1926 r. o upoważnieniu Prezydenta Rzeczypospolitej do wydawania rozporządzeń z mocą ustawy (Dz. U. R. P. № 78, poz. 443) postanawiam co następuje:

Tytuł I.

Godła i barwy państwowe.

Art. 1. Godłami państwowymi są:

1) herb państwowy t. j. wizerunek orła białego z głową zwróconą w prawo (dla patrzącego w lewo),

ze skrzydłami rozwinietymi, z koroną i dziobem oraz szponami złotymi (orzeł państwowy) na prostokątnej tarczy w polu czerwonym (wzór № 1),

2) chorągiew Rzeczypospolitej, przysługująca wyłącznie Prezydentowi Rzeczypospolitej, t. j. chorągiew barwy czerwonej z wizerunkiem orła państwowego pośrodku i z obramieniem dookoła. Stosunek szerokości do długości chorągwi wynosi 5:6, wysokość wizerunku orła państwowego w stosunku do szerokości chorągwi 3:5 (wzór № 2).

Art. 2. Barwami państwowymi są kolory biały i czerwony w dwóch poziomych równoległych pasach o równej szerokości i długości, z których górny jest biały, dolny zaś czerwony. Kolor czerwony odpowiada barwie cynobru.

Tytuł II.

Oznaki władz, urzędów, zakładów, instytucji, przedsiębiorstw i korporacji publicznych.

Art. 3. Dla władz i urzędów państwowych w kraju i zagranicą oraz dla zakładów, instytucji i przedsiębiorstw państwowych ustanawia się oznaki,

złożone z herbu państwowego i napisu, odpowiadającego ich nazwie.

Art. 4. Dla wszystkich władz i urzędów samorządowych ustanawia się oznaki, złożone z herbu państwowego, z herbu województwa, do którego należy, i z napisu, odpowiadającego ich nazwie.

Władze i urzędy miast mogą w swej oznace w miejscu, przewidzianem dla herbu wojewódzkiego, umieścić własny historycznie uzasadniony herb.

Miastom, odznaczonym orderem, oraz województwom nadaje herby Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów; herby innych miast zatwierdza według własnego uznania Minister Spraw Wewnętrznych na wniosek magistratu i rady miejskiej po porozumieniu się z Ministrem Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Oznaki dla związków samorządu gospodarczego i zawodowego oraz innych korporacji prawnopublicznych zatwierdza właściwy minister w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych.

Tytuł III.

Flagi, bandery, chorągwie i sztandary.

Art. 5. Flagą władz i urzędów w kraju i zagranicą oraz zakładów i instytucji państwowych i samorządowych jest płachta o barwach państwowych. Stosunek szerokości do długości wynosi 5 : 8 (wzór № 3).

Art. 6. Flagą marynarki wojennej jest bandera wojenna czyli płachta o barwach państwowych z wcięciem trójkątnym od strony przeciwnielegiej do drzewca. W środku białego pasa w połowie odległości od drzewca do wcięcia umieszczony jest herb państwowy. Stosunek szerokości do długości bandery wynosi 5 : 10¹/₂. Głębokość wcięcia wynosi połowę szerokości. Wysokość herbu państwowego w stosunku do szerokości bandery wynosi 2 : 5 (wzór № 4).

Art. 7. Chorągwią pułków piechoty i saperów oraz szkół piechoty i saperów jest płachta kwadratowa barwy białej z wizerunkiem krzyża kawalerskiego barwy czerwonej na każdej stronie. Długość płachty mierzy 1 metr.

Na prawej stronie chorągwi t. j. na lewo od drzewca znajduje się pośrodku krzyża kawalerskiego wizerunek orła państwowego, otoczony wieńcem laurowym. Pomiedzy ramionami krzyża umieszczony jest w rogach w mniejszych wieńcach laurowych numer pułku.

Na lewej stronie chorągwi t. j. na prawo od drzewca znajduje się pośrodku krzyża kawalerskiego napis trzyczłonerowy „Honor i Ojczyzna”, otoczony wieńcem laurowym. W rogach, tak samo jak na stronie prawej, umieszczony jest numer pułku. Wieńce w rogach i liczby pułku na lewej stronie chorągwi mogą być zastąpione innymi emblematami, umieszczonymi na tarczach, wzory których zatwierdza Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Ministra Spraw Wojskowych.

Płachta chorągwi przybita jest 21 gwóźdźkami do drzewca długości 2¹/₂ metrów, zakończonego u góry łabłczką z numerem pułku, nad którą umieszczony jest metalowy orzeł państwowy, mierzący wraz z łabłczką 25 cm. wysokości. Dolny koniec drzewca zakończony jest metalowym okuciem.

Na drzewcu pod orłem przywiązana jest kokarda o barwach państwowych szerokości 15 cm., której oba końce dochodzą do dolnego brzegu płachty. Końce kokardy i chorągiew z trzech stron osytle są frendzlą złotą szerokości 5 cm. (wzór № 5).

Art. 8. Sztandarem pułków i szkół kawalerji jest płachta kwadratowa, której bok mierzy 65 cm. Szczegóły sztandaru, kokardy i drzewca odpowiadają tymże szczegółom chorągwi (art. 7), lecz są stosunkowo mniejsze i płachta sztandaru przybita jest 14 gwóźdźkami do drzewca długości 2¹/₂ metra.

Art. 9. Flagą forteczną i proporcem marynarki wojennej jest płachta o barwach państwowych z krzyżem kawalerskim pośrodku, którego ramiona położone w białym pasie są czerwone, zaś ramiona położone w czerwonym pasie białe. Pośrodku krzyża na okrągłej tarczy czerwonej znajduje się ramię zbrojne, zwrócone mieczem od drzewca. Stosunek szerokości do długości wynosi 5:6, wysokość krzyża kawalerskiego w stosunku do szerokości chorągwi 4:5 (wzór № 6).

Art. 10. Znakiem okrętów wojennych, będących w kampanji i pod dowództwem oficera marynarki wojennej, jest wstęga o barwach państwowych z głębokim wcięciem na końcu oraz krzyżem kawalerskim przy drzewcu o barwie podwójnej (jak w art. 9), lecz bez ramienia zbrojnego. Stosunek szerokości do długości znaku wynosi 1 : 2¹/₂, wysokość krzyża kawalerskiego w stosunku do szerokości znaku 1 : 2 (wzór № 7).

Art. 11. Inne znaki wojskowe, używane przez armję lądową lub marynarkę wojenną, ustali rozporządzenie wykonawcze Prezydenta Rzeczypospolitej.

Art. 12. Bandera handlową morską jest płachta o barwach państwowych.

W środku białego pasa umieszczony jest herb państwowy. Stosunek szerokości do długości wynosi 5:8, wysokość herbu państwowego w stosunku do szerokości bandery 2:5 (wzór № 8).

Art. 13. Dla wszelkich nlewojennych statków państwowych usienawia się taką samą banderę, jak w art. 12, a nadto osobną białą flagę, zakładaną w czasie pełnienia służby, z godłem ministerstwa, w dyspozycji którego statek się znajduje. Odła ministerstw względnie poszczególnych ich działów ustanawia Rada Ministrów na wniosek właściwego ministra, przedstawiony w porozumieniu z Ministrem Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Art. 14. Flagą statków handlowych żeglugi śródlądowej jest płachta o barwach państwowych. Stosunek szerokości do długości chorągwi wynosi 3:8.

ków sprawia, że powinien je uroczysto nadawać Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, jak czytamy o tym w rozporządzeniu prezydenta Ignacego Mościckiego z 1927 roku: *Miastom, odznaczonym orderem, oraz województwom nadaje herby Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów; herby innych miast zatwierdza według własnego uznania Minister Spraw Wewnętrznych na wniosek magistratu i rady miejskiej po porozumieniu się z Ministrem Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego*². To właśnie Prezydent, jako najwyższy przedstawiciel władzy samorządowej, jest najbardziej upoważniony do uroczystego wręczania przedstawicielom małych ojczyzn podpisanych przez siebie dokumentów, nadających im herby i flagi, opracowane wspólnie z jednostkami samorządu terytorialnego przez Kapitułę Heraldyczną przy jego urzędzie. Zadaniem Kapituły byłoby ujednoczenie i wprowadzenie spójnego systemu heraldyki samorządowej Polski. Kapituła, tworząc od początku system polskiej heraldyki samorządowej w miarę możliwości powinna się starać, żeby pozostawić istniejące herby samorządu terytorialnego³. Dlatego Prezydent mógłby nadać w Belwederze województwom herby z Orłem Białym, w dniu 11 listopada 2018 roku, w setną rocznicę odzyskania przez Polskę niepodległości, podkreślając rangę tego wydarzenia.

Rola Prezydenta w nadawaniu herbów i flag powinna być najważniejsza, ponieważ wejście Polski do Unii Europejskiej stanowi historyczną szansę podzielenia się z innymi bogatymi tradycjami polskiej heraldyki i weksylologii regionalnej. Powołanie zatem przy Prezydencie na początku XXI wieku właśnie w Polsce, kolebce kultury łacińskiej w tej części Europy,

² Tamże.

³ J. Michta, *Heraldyka samorządowa Polski – projekt systemu*, Kielce 2017, s. 11.

pierwszej w jej długoletniej historii Kapituły Heraldycznej, byłoby dowodem nie tylko powrotu Rzeczypospolitej do jej kulturalnych korzeni, ale także kultywowania swojej przeszłości i rozwoju w dziedzinie wartości niematerialnych, świadczących o wzroście poziomu intelektualnego społeczeństw lokalnych, a w związku z tym, podniesieniem znaczenia dla indywidualnego, instytucjonalnego, regionalnego i narodowego rozwoju. Prezydent, wręczając podpisane przez siebie dokumenty z herbami i flagami przedstawicielom jednostek samorządu terytorialnego, byłby jednocześnie kontynuatorem tradycji historycznej pierwszej Rzeczypospolitej do 1795 roku, kiedy herby nadawał panujący władca, oraz drugiej Rzeczypospolitej, gdzie herby nadawał też prezydent Ignacy Mościcki⁴.

Opracowane w ten sposób przez Kapitułę Heraldyczną (wspólnie z przedstawicielami lokalnych samorządów) herby i flagi nadawane przez Prezydenta z jego podpisem, lub upoważnioną przez niego osobę, powinny znajdować się na dyplomach wielkości 50x70 cm każdy (B-2), osobno dla herbu i osobno dla flagi, jak to widzimy na znajdujących się w tece tablicach z herbami szesnastu województw, pomniejszonych do formatu A-3. Nawiązują one w ten sposób do wystawianych w czasach pierwszej Rzeczypospolitej przywilejów nobilitacji⁵ i indygenatu, gdzie między innymi oryginał przywileju indygenatu Tytusa Liwiusza Boratyniego z 1658 roku ma wymiary 58x75 cm⁶, który widzimy w tece na tablicy w formacie A-3, z herbami ziem i województw na jego marginesach. Z kolei

⁴ Tamże, s. 11-12.

⁵ J. Michta, *Heraldyka nobilitowanych w Rzeczypospolitej szlacheckiej*, Kielce 2017 (w druku).

⁶ Zakład Nauk Pomocniczych UJ w Krakowie, oryg, perg., bez sygnatury – pochodzący z Italii Tytus Liwiusz Boratyni otrzymał indygenat w Warszawie 30 sierpnia 1658 roku.

nobilitacja Ostafiego Feckowicza z 1659 roku ma wymiary 44x77,5 cm⁷. Natomiast niektóre dokumenty wymiary te znacznie przekraczały, jak na przykład przywilej indygenatu dla Jana Jerzego Kreczyka z 1685 roku, gdzie jego wymiary osiągnęły 67x86,5 cm⁸.

Za wzór do opracowania prezentowanych w tece dyplomów herbów, a także flag, posłużyły pierwsze karty dwóch przywilejów nobilitacji z czasów panowania króla Stanisława Augusta Poniatowskiego. Pierwszy z nich, wystawiony w Warszawie 7 września 1769 roku dla Marka Ludwika Reverdila, doktora obojga praw, tajnego sekretarza królewskiego i prefekta biblioteki królewskiej⁹, posłużył do zaprojektowania dyplomu nadania herbu dla województw, a także przedstawicieli lokalnych samorządów. Drugi z nich wystawiony w Warszawie 17 lutego 1791 roku Franciszkowi Kaulberszowi, porucznikowi gwardii pieszej koronnej¹⁰, do zaprojektowania dyplomu nadania flagi dla tych województw i samorządów. W obu dyplomach na kartuszach w miejsce XVIII-wiecznego wizerunku Orła Białego z czasów Stanisława Augusta Poniatowskiego, został umieszczony heraldyczny (dwuwymiarowy) projekt średniowiecznego wizerunku Orła Białego¹¹, godła państwa polskiego na czerwonym polu.

⁷ Muzeum Historyczne miasta Lwowa, Rynek 6, oryg. perg., bez sygnatury (ekspozycja stała) – Ostafi Feckowicz otrzymał nobilitację w Warszawie 30 maja 1659 roku.

⁸ Biblioteka Jagiellońska w Krakowie, dok. perg., sygn. 156 – pochodzący ze Śląska Jan Jerzy Kreczyk otrzymał indygenat w Warszawie 18 lipca 1685 roku.

⁹ Oryginał w rękach prywatnych w Polsce – do 2004 roku w Szwajcarii.

¹⁰ Zamek Królewski w Warszawie, oryg. perg., sygn. DI/223.

¹¹ J. Michta, *Średniowieczny i współczesny Orzeł Biały – godło państwa polskiego w państwowej i terytorialnej heraldyce*, Kielce 2017.

Zachowana została również w obu dyplomach inwokacja, formuła rozpoczynająca dokument: *Na wieczną rzeczy pamiątkę*, tak jak została zapisana w przywilejach nobilitacji z 1769 i 1791 roku. Poniżej niej znajduje się, razem z preambułą, tekst dotyczący nadania herbu, a w przypadku flagi tekst dotyczący jej nadania, z umieszczonymi w tekście wyobrażeniami ikonograficznymi herbu i flagi (tak jak to miało miejsce w przywilejach nobilitacji i indygenatu z czasów pierwszej Rzeczypospolitej). Tekst i herb otacza ramka, której wzór pochodzi z przywileju Marka Ludwika Reverdila z 1769 roku, a także ta sama ramka otacza tekst i flagę na dyplomie Kaulbersza. Na marginesach proponowanego dyplomu z nadaniem herbu, w przypadku herbu województwa, zostały umieszczone wszystkie pozostałe herby województw w liczbie piętnastu, których tarcze są połączone ornamentem, łączącym historyczne herby ziemskie, otaczające portret króla Zygmunta I z 1547 roku¹². Podobnie w przypadku nadania flagi województwu, na marginesach dyplomu zostały umieszczone flagi pozostałych piętnastu województw. Natomiast na tablicy przedstawiającej dyplom z nadaniem herbu miastu stołecznemu Warszawa, stolicy państwa polskiego (podkreśla to na tarczy trzymany przez syrenę Orzeł Biały) i województwa mazowieckiego, widzimy na marginesach herby miast pozostałych piętnastu stolic województw.

Z kolei w przypadku nadania herbu powiatowi, gminie czy miastu danego województwa, na marginesach tych dyplomów będą się znajdowały herby tylko tego województwa, na terenie którego znajduje się powiat, gmina czy miasto. Podobnie z flagą, gdzie na marginesach dyplomu z jej nadaniem, będzie się znajdowała tylko flaga województwa, z którego powiat,

¹² S.K. Kuczyński, *Polskie herby ziemskie*, Warszawa 1993, s. 144, il. 138.

gmina czy miasto pochodzą, w celu dodatkowego podkreślenia ich terytorialnej przynależności¹³.

W nowych projektach współczesnych herbów województw, wprowadzony został na ich tarcze historyczny Orzeł Biały, a nie jego aktualnie obowiązujący wizerunek ikonograficzny. Jednak zgodnie z zasadami średniowiecznej heraldyki powinien on być płaski, czyli dwuwymiarowy, a nie tak, jak w przedstawieniu Orła Białego autorstwa Zygmunta Kamińskiego z 1927 roku (z nieznacznymi poprawkami Andrzeja Heidricha z 1990 roku), który jest trójwymiarowy. Ponieważ orzeł reprezentuje herb państwa polskiego, zawsze jest umieszczany w czerwonym polu od głowicy podzielonej w pas tarczy. Natomiast godła reprezentujące poszczególne województwa, zostały umieszczone na polach od podstawy tarczy, żeby wizualnie odróżniały się od herbu państwowego, nawet w tych przypadkach, gdy w herbie województwa jest ono czerwone (lubelskie, małopolskie, wielkopolskie). W przypadku godeł, tam gdzie to było możliwe, zostały zachowane dotychczas używane, ale zgodnie z zasadą, że każde województwo powinno reprezentować herby (godła) z czasów I Rzeczypospolitej. W ten sposób projekty herbów województw nawiązują do historycznych herbów, ale tylko ziem i województw z XIII-XVI wieku¹⁴.

W przypadku województw mazowieckiego i lubuskiego, które dotychczas w swoich herbach posiadają Orła Białego, zostały zaproponowane nowe godła, takie jak czerwony brandenburski orzeł w lubuskim, czy smok występujący na monetach Siemowita III Mazowieckiego, dzięki temu na tarczy województwa mazowieckiego widzimy teraz prawdopodobnie jego najstarsze godło (smoka) i ostatnie, przyjętego w po-

¹³ J. Michta, *Heraldyka samorządowa Polski...*, s. 54.

¹⁴ Tamże, s. 19.

łowie XIV wieku, Orła Białego. Natomiast herb Pogoń Polska, ramię zbrojne z mieczem wychodzące z obłoku, przedstawiający fragment herbu Jagiellonów, był często przez nich nadawany nie tylko jako herb rycerski¹⁵. Widzimy go również w herbie nadanym Prusom przez króla Kazimierza Jagiellończyka w latach 1454-1457, a także stał się banderą na statkach tworzonej w XVI wieku floty za panowania króla Zygmunta Augusta. Obecnie Pogoń Polską widzimy w projekcie herbu dla województwa podlaskiego. Według zasady *pars pro toto* (część za całość), jest to część Pogoni Litewskiej, będącej obecnie godłem w herbie państwa litewskiego. W polskiej heraldyce samorządowej, rycerz na koniu z uniesionym do cięcia mieczem i tarczą z podwójnym krzyżem patriarchalnym, powinien występować tylko w uzasadnionych historycznie herbach powiatów i miast, w tym między innymi w herbie Puław czy Siedlec.

Herby muszą być poprawnie skonstruowane, ponieważ, mówiąc współczesnym językiem, każdy z nich jest też znakiem graficznym i tak należy go rozumieć. Herb to nie kompozycja plastyczna oparta na samowiedzy artysty-projektanta. Identyfikuje on nie tylko osoby fizyczne, ale również państwa, jednostki samorządu terytorialnego, korporacje itd. Herb nie jest „obrazem”, jakim stał się dopiero w okresie staropolskim (między innymi w przywilejach nobilitacji i indygenatu), gdzie malarze rzemieślnicy malowali go jak potrafili, tworząc z herbów kompozycje plastyczne coraz bardziej odbiegające od oryginalnych herbów ze średniowiecza. Opracowując współ-

¹⁵ Między innymi 4 marca 1434 roku w Nowym Mieście Korczynie, król Władysław Jagiełło nobilitował Mikołaja Szawera, wójta lełowskiego – Archiwum Państwowe w Krakowie, Oddz. I, *Terrestria Cracoviensia*, ks. 146, s. 464; dokument ten został wydany przez S. Kurasia w *Zbiorze dokumentów małopolskich*, t. 7, Wrocław 1975, s. 422-424.

czesne herby, należy je konstruować tak samo jak robiono to w średniowieczu, czyli muszą być przemyślane i wykreślone, przy wykorzystaniu matematyki, a szczególnie geometrii. Większość średniowiecznych wyobrażeń plastycznych komponowano z myślą o treściach wywodzących się jeszcze z tradycji antycznych. I tak na przykład Vitruwius (I wiek p.n.e.) przestrzegał doskonałości kompozycji wyobrażeń w geometrii i proporcjach liczbowych, wyliczonych matematycznie. Proporcje takie nazywano kanonem, czyli miarą. Z kolei św. Augustyn (354-379 r.) definiował to podobnie, dowodząc, że w stworzonym dziele podoba się piękno. W pięknie – kształty. W kształtach – proporcje. W proporcjach – liczby. Przykładem tak współcześnie skonstruowanej kompozycji plastycznej jest projekt herbu miasta Kielce, stolicy województwa świętokrzyskiego¹⁶, czy średniowiecznego Orła Białego¹⁷, którego widzimy na tablicy w formie A-3, zawierającej konstrukcję orła z koroną po złożeniu oraz jego barwne przedstawienie bez linii konstrukcyjnych.

Rozwój heraldyki miał swój początek w okresie średniowiecza i trwał do schyłku XV wieku. Dlatego do narysowania „orła historycznego” zostały wykorzystane najbardziej charakterystyczne pod względem anatomicznym fragmenty przedstawień orłów z tej epoki. Prezentowany „orzeł historyczny” został narysowany w oparciu o wybrane przedstawienia ikonograficzne Orła Białego ze średniowiecza, żeby zachować charakterystyczne cechy stylu tego okresu, ponieważ wówczas bardzo dokładnie przekazuje się jego oryginalną ikonografię. Stąd przy rysowaniu tego godła nie zastosowano wiernych

¹⁶ J. Michta, *Herb krakowskiej kapituły katedralnej, a herb miasta Kielce, stolicy województwa świętokrzyskiego*, Kielce 2017 (w druku), dodatek źródłowy, s. 67-84.

¹⁷ J. Michta, *Średniowieczny i współczesny Orzeł Biały...*, aneks I, s. 65-88.

przerysowań orła, lecz na ile to było możliwe twórcze jego przekształcenia, których następnie poszczególne części scalono. Do stworzenia nowego wizerunku „orła historycznego” wykorzystano tylko wzory ikonograficzne znajdujące się na średniowiecznych obiektach z terenu Polski.

Rysując głowę oraz szyję orła wykorzystano płaskorzeźbę znajdującą się na nagrobku Władysława Jagiełły z około 1420 roku, że względu na jej hieratyczny charakter. Z kolei skrzydła zostały wzięte z płaskorzeźby z Bramy Straganiarskiej w Gdańsku z końca XV wieku, ponieważ jest to jedno z nielicznych przedstawień średniowiecznych, w których orzeł ma nie rozpostarte, a uniesione do góry skrzydła. Pomiędzy poszczególne pióra wrysowane zostały same tylko stosiny, o kształcie takim, jaki znajduje się w wizerunku orła na stopie monstrancji z początku XV wieku, fundacji Władysława Jagiełły, przechowywanej w kościele Bożego Ciała w Poznaniu. Przez każde skrzydło orła z osobna przebiega przepaska w kształcie taśmy o tej samej szerokości, zakończona u góry stylizowaną trójlistną koniczyną podobną do niektórych wypełnień gotyckich manswerków. Ogon i korpus jak najbardziej podobne do kształtu jaki posiada orzeł bielik, zostały przeniesione z wyobrażenia znajdującego się na zworniku z początku XIII wieku w kościele cysterskim w Koprzywnicy. Pomiędzy tułowiem a ogonem znajduje się przepaska, która nawiązuje w swoim kształcie do przepaski na skrzydłach. Przy rysowaniu nóg orła znowu posłużono się wizerunkiem z Bramy Straganiarskiej, ponieważ znajdujące się tam przedstawienie najbardziej dokładnie pokazuje ich upierzenie oraz kształt i proporcje skoku, palców i szponów.

Rysunek „orła historycznego” wykonano w konwencji rysunku dwuwymiarowego, jako najbardziej odpowiedniego do przedstawiania godeł herbowych, gdyż *podstawą konwencji rysunku dwuwymiarowego jest rzutowanie wyobrażeń promie-*

niami równoległymi na płaszczyzny projekcji¹⁸, a przy rysowaniu dwuwymiarowość rysunku (...) ma na celu transponowanie form przestrzennych na formy graficzne dwuwymiarowe (...) ¹⁹. Opanowanie zasad rysunku dwuwymiarowego wymaga uważnego studium natury, spostrzegawczości, posługiwania się metodą pracy z pamięcią i wyobraźni²⁰. Powyższy cytat wskazuje jednoznacznie, w jaki sposób należy przedstawiać godła herbowe w heraldyce samorządowej.

Dlatego do określenia proporcji sylwetki, jak i poszczególnych części ciała „orła historycznego” posłużono się w głównej mierze wizerunkami orłów na Bramie Straganiarskiej oraz na zworniku w kościele cysterskim w Koprzywnicy. Stosunki te zweryfikowano i uzupełniono o dane dotyczące orła bielika, dlatego proporcja sylwetki „orła historycznego” ma się tak jak (stosunek wysokości do szerokości) 1,05:1, czyli jest bardzo zbliżona do kwadratu, gdyż takie proporcje miała większość orłów średniowiecznych. Ogon stanowi 3,5 części wysokości, tułów również 3,5 części, głowa z szyją 2,5 części. Pozostałe 0,5 części przypada na wysunięte ponad głowę skrzydła. Głowa oraz tułów są tej samej szerokości i zajmują 2,4 szerokości, każde ze skrzydeł 3,8 części, ogon 4,0 części, palce stóp 2,3 części. Wyżej omówione stosunki przedstawia ogólny, schematyczny rysunek proporcji orła.

Poszczególne części jego ciała pokazują rysunki konstrukcyjne, gdzie czarnymi kreskami zaznaczono na nich kształt, natomiast niebieskimi linie pomocnicze potrzebne przy ich tworzeniu. W kolejności są to rysunki: głowy razem z szyją, skrzydła ze znajdującą się na nim przepaską oraz nogi i tu-

¹⁸ R. Krzywiec, *Dysertacja o dziejach rozwoju rysunku*, Wrocław 1971, s. 53.

¹⁹ Tamże, s. 133.

²⁰ Tamże, s. 133 i nast.

łowia, a także ogona razem z przepaską. W rysunku głowy dziób zaznaczono jako całość z cofniętą nieznacznie dolną szczęką, natomiast wysunięty język jest tej samej długości co szczeka górna. Z kolei oko ze źrenicą narysowano jako dwa okręgi współśrodkowe. Schematycznie przedstawiono lekko odstające od ciała pióra na głowie i szyi, a ilość piór w skrzydle jest taka sama jak w oryginalnym przedstawieniu i wynosi dziewięć. Są one w kształcie prostokątów równoramiennych. Stosiny są minimalnie cofnięte w stosunku do piór. Na skrzydle powyżej piór znajduje się przepaska w kształcie części pierścienia, zakończonego trójliściem skonstruowanym z trzech połączonych okręgów. Skrajna lotka pierwszorzędowa, a wraz z nią górna krawędź skrzydła, jest nachylona do pionowej osi tułowia pod kątem 83° . Goleń razem ze skokiem tworzą linię prostą, a noga łączy się z tułowiem pod kątem 20° . Wyprostowane trzy palce stopy są skierowane na zewnątrz, a czwarty do środka. Linia tułowia tworzy łagodny łuk, a ogon jest wachlarzowato rozłożony tworząc część okręgu i składa się z pięciu piór, pomiędzy którymi znajdują się stosiny. Kształt piór i stosin oraz ich szerokości i usytuowanie w stosunku do siebie są takie same jak w skrzydłach. Pióra środkowe nakładają się na pióra zewnętrzne, a ogon z tułowiem łączy przepaska o takiej samej szerokości jak na skrzydłach. Rysunek linearny „orła historycznego” złożony z przedstawionych wyżej części, już bez linii pomocniczych z koroną na głowie, został przedstawiony osobno i widzimy go na tablicy w formacie A-3.

Również oddzielnie został przedstawiony ten sam orzeł w żółtej koronie na głowie na czerwonym polu tarczy, ale bez żółtego koloru przepaski na jego skrzydłach zakończonej trójliściem, i żółtego koloru przepaski łączącej ogon z tułowiem. Tak przedstawiony orzeł, oparty na wykreślonym geometrycznie rysunku „orła historycznego” (z epoki Piastów i Jagiello-

nów), to projekt nowego, zgodnego z zasadami średniowiecznej heraldyki herbu państwa polskiego.

Różni się od Orła Białego Zygmunta Kamińskiego z 1927 roku, który swojego orła przerysował z dwustronnej plakietki ku czci Ignacego Jana Paderewskiego z 1924 roku autorstwa rzeźbiarki francuskiej Elise Beetz-Charpentier, której rewers z jej orłem widzimy na tablicy w formacie A-3. Kiedy patrzymy na wizerunki orłów Beetz-Charpentier i Kamińskiego, to widzimy, że ich części ciała są identyczne. Każdy z nich ma taki sam kształt głowy i szyi, wyprostowane i uniesione do góry skrzydła, a pomiędzy poszczególnymi piórami takie same stosiny. Przez każde skrzydło z osobna przebiega przepaska w kształcie taśmy o podobnej szerokości, zakończonej u góry rozetą w kształcie stylizowanej gwiazdy. Identyczne są u obu orłów ogony i korpusy, a pióra w ogonie zostały wykonane w analogiczny sposób. Rysując nogi orła Zygmunt Kamiński dokładnie wykorzystał ich upierzenie, a także kształt i proporcje skoku, palców i pazurów są takie same.

Należy zwrócić też uwagę na fakt, że Zygmunt Kamiński przerysowując orła z plakietki Elise Beetz-Charpentier, zachował jego trójwymiarowy kształt, jaki widzimy na medalu, ponieważ płaskorzeźba (relief wypukły) jest przestrzenna i zawsze ma światłocien. Dlatego przedstawienie orła Zygmunta Kamińskiego nie jest narysowane, a namalowane akwarelą, przy pomocy której oddał światłocien występujący na plakietce z 1924 roku. Stąd autor dokonał uplastycznienia piór w skrzydłach i ogonie, a także głowy, tułowia i nóg, przy pomocy szarej barwy, co jeszcze bardziej upodabnia to przedstawienie do wyobrażenia orła występującego na płaskorzeźbie Elise Beetz-Charpentier²¹.

²¹ J. Michta, *Średniowieczny a współczesny Orzeł Biały...*, s. 30-31.

Przedstawienia godeł w heraldyce są zawsze dwuwymiarowe (płaskie), i dlatego autor godła państwa polskiego powinien był zrezygnować ze światłocienia, z czego już w latach 1927-1939 czyniono mu zarzut, podobnie jak z narysowanych na skrzydłach stylizowanych gwiazd i otoku wokół tarczy. Nikt jednak nie zapytał Zygmunta Kamińskiego, z jakich wzorów ikonograficznych korzystał rysując swój projekt, a on sam, poza wywiadem z 1928 roku²², nigdy się na ten temat nie wypowiadał, nawet w swoich spisanych w latach 1957-1962 wspomnieniach²³. Porównując oba orły nie ma najmniejszej wątpliwości, że Zygmunt Kamiński w 1927 roku bardzo dokładnie przerysował orła rzeźbiarki francuskiej Elise Beetz-Charpentier z medalu z 1924 roku. Stąd nasuwa się logiczny wniosek, że od dziewięćdziesięciu lat posługujemy się godłem państwa polskiego, które namalował Zygmunt Kamiński, ale jego autorką jest wymieniona rzeźbiarka francuska. Na poparcie tej tezy, że Kamiński orła przerysował, świadczy również brak jakichkolwiek szkiców i projektów wstępnych wykonanych przez niego do tego przedstawienia, jako godła państwa polskiego. Jedynym zachowanym i znanym szkicem orła Zygmunta Kamińskiego jest akwarela z 1927 roku, znajdująca się w zbiorach prywatnych Leszka Pudłowskiego²⁴.

Opracowany system polskiej heraldyki samorządowej, to jej uporządkowanie również pod względem polityczno-administracyjnym, gdyż teraz łatwiej będzie można identyfikować małe ojczyzny. Dlatego należy powołać Kapitułę He-

²² Czemu powodowałem się przy projektowaniu obecnego godła państwowego. Wywiad z prof. Zygmuntem Kamińskim, „Sztuka Złotnicza, Zegarmistrzowska, Jubilerska i Rytownicza”, nr 4, 1928, s. 56.

²³ Z. Kamiński, *Dzieje życia. W pogoni za sztuką*, Warszawa 1975.

²⁴ *Orzeł Biały – 700 lat herbu państwa polskiego. Katalog wystawy 26 czerwca – 15 października 1995. Zamek Królewski w Warszawie*, Warszawa 1995, s. 194, nr 213.

raldyczną przy Prezydencie Rzeczypospolitej Polskiej, która pozwoli uporządkować system heraldyki samorządowej Polski. Takie próby mniej lub bardziej świadomie były podejmowane w przeszłości, kiedy zaczęły powstawać drzeworyty między innymi z herbami ziemskimi, które miały uporządkować ich przedstawienia ikonograficzne. Pierwszą taką próbę widzimy w drzeworycie sejmowym *Statutu* Jana Łaskiego z 1506 roku²⁵, a wzory graficzne przedstawionych tam herbów ziem i województw, zostały przejęte do innych XVI-wiecznych druków, w tym przez Josta Ludwika Decjusza w 1521 roku, który umieścił je z portretem króla Zygmunta I²⁶. Już w XV i XVI wieku zdawano sobie sprawę z faktu, że trzeba podjąć próby uporządkowania przedstawień ikonograficznych herbów ziemskich i województw, a także podać obowiązujące w nich barwy. Potwierdzają to egzemplarze *Statutu* z 1506 roku, posiadające barwne drzeworyty sejmowe²⁷, w tym egzemplarz przekazany do archiwum koronnego z pieczęcią króla Aleksandra Jagiellończyka²⁸, który widzimy na tablicy w tece w formacie A-3.

Najważniejszy jest herb państwa, ponieważ mówi o jego strukturze. Razem z herbami prowincji, ziem i powiatów w XIV-XVIII wieku określał jego granice, wskazując, które terytoria składały się na jego obszar. W jego granicach istniały polskie herby ziemskie konstytuujące państwo. Wskazywały też na autonomię poszczególnych terytoriów i ich odrębności. Historyczne herby ziemskie Królestwa Polskiego symbolizo-

²⁵ Biblioteka Kórnicka, sygn. Cim. F. 4114; Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu, sygn. F. 4088; sygn. F. 4089.

²⁶ J.L. Decjusz, *De Sigismundi regis temporibus liber*, druk H. Wietor, Kraków 1521; S.K. Kuczyński, *Polskie herby ziemskie...*, s. 139, nr 133.

²⁷ Biblioteka Narodowa, sygn. XVI F. 337; Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego, sygn. Sd. 612 523.

²⁸ Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie, dok. perg., sygn. 5632.

wały w ten sposób państwo złożone z różnych terytoriów w całym jego geopolitycznym kształcie. Było ono strukturą nadrzędną, a herby ziemskie prowincji, województw, ziem i powiatów, jednostkami administracyjnymi państwa z ich własnymi samorządami i hierarchią urzędów.

Herby ziemskie powstały w Polsce za panowania Kazimierza Wielkiego w połowie XIV wieku, po przewyciężeniu rozdrobnienia dzielnicowego. Król dążąc do centralizacji państwa stworzył konstrukcję polityczno-prawną *Corona Regni Poloniae* (Korona Królestwa Polskiego), jako symbol państwa i jego praw niezależnych od niego. Dotyczyła ona wszystkich ziem, nad którymi panował Kazimierz Wielki, a także ziem historycznych i etnicznie polskich, do których władca Polski rościł sobie prawo. Jak podkreślił to Stefan K. Kuczyński *Corona Regni opierała się na zasadach pełnej suwerenności króla i Królestwa oraz niezbywalności terytorium państwa, symbolizowanego przez Orła Białego w koronie*²⁹. Stąd zespół polskich herbów ziemskich, które powstały w połowie XIV wieku z Orłem Białym jako najważniejszym godłem, podkreślał jedność państwa, które uporało się z okresem rozbitcia na dzielnice w 1138 roku.

Do ponownego zjednoczenia państwa polskiego doszło w 1918 roku, po zakończeniu pierwszej wojny światowej. Jego prezydent Ignacy Mościcki, prawdopodobnie za zgodą marszałka Józefa Piłsudskiego, „nawiązał” do czasów Kazimierza Wielkiego, gdy w 1927 roku w swoim rozporządzeniu zlecił stworzenie nowych herbów dla województw, uwzględniających w ich ikonografii Orła Białego, żeby podkreślić jak w XIV wieku, że państwo polskie uporało się z okresem rozbitcia i odzyskało po stu dwudziestu trzech latach niepodległość³⁰. Nawiązując

²⁹ S.K. Kuczyński, *Polskie herby ziemskie...*, s. 5.

³⁰ DU RP 1927, nr 115, poz. 980, art. 4.

obecnie do tej koncepcji, w związku ze zbliżającym się w roku 2018 jubileuszem stu lat od odzyskania niepodległości, przy opracowywaniu projektów herbów dla województw, wprowadzony został Orzeł Biały na ich tarcze herbowe, żeby ponownie zaakcentować jedność państwa, tak jak zaproponował to prezydent Ignacy Mościcki, chociaż jego projekt nie doczekał się wtedy realizacji. Połączenie w herbach województw Orła Białego z historycznymi herbami (godłami) ziem i województw, to nawiązanie do ich funkcjonowania w wiekach XIV-XVIII, czyli narodowej pamięci.

Według słów Stefana K. Kuczyńskiego pozwolą one na *pogłębienie znajomości dziejów państwa, jak i społeczeństwa skupionego wokół ich symboli*³¹. W projektach herbów województw godło Polski, Orzeł Biały, a także historyczne godła ziem i województw, występują razem na jednej tarczy. Po roku 1999 podjęte zostały próby nawiązania do takiej koncepcji, ale tylko w odniesieniu do historycznych herbów ziem i województw. Powstawały one w latach 1997-2012, i w związku z tym nie udało się dla nich stworzyć jednego wspólnego systemu oraz wypracować wzorów ikonograficznych dla tych herbów, które powinny nawiązywać do heraldyki żywej, czyli średniowiecza, a w Polsce do połowy XVI wieku. Obecnie prezentowane projekty herbów województw spełniają te kryteria i są zgodne z zasadami średniowiecznej heraldyki.

Opracowując godła dla herbów miast we współczesnej heraldyce samorządowej Polski, w przypadku gdy zachowało się kilka pieczęci określonego miasta z XIV-XVIII wieku, należy wybrać jedną z nich (najstarszą), albo dokonać ich syntezy. Jeżeli znamy kolor wosku, w którym zostały wyciśnięte, to on powinien stanowić barwę pola. Tylko wtedy, gdy miasto

³¹ S.K. Kuczyński, *Polskie herby ziemskie...*, s. 8.

otrzymało prawo posługiwania się czerwonym woskiem, może on posłużyć jako barwa pola tarczy współczesnego herbu miasta. Dlatego w przypadku herbu dla miasta Warszawy należy rozważyć, czy syrena powinna zostać umieszczona na zielonym polu (średniowiecze), czy czerwonym (epoka nowożytna). Ponieważ heraldyka to barwa, przystępując do opracowania herbów dla miast, należy w pierwszej kolejności określić barwę ich pola. Dzięki temu powstające herby miast będą tworzone na wzór średniowiecznej żywej heraldyki. Dlatego należy też opracować wzory (klucze) godła dla herbów miejskich, na wzór heraldyki ziemskiej i rycerskiej.

W Polsce w średniowieczu i okresie nowożytnym (XIII-XVIII wiek), miasta nie posiadały herbów tylko pieczęcie, którymi się posługiwały. W szczególnych przypadkach, gdy wystawiały oddziały zbrojne przenosiły je na chorągwie określając ich barwy, jeżeli wcześniej w przywileju lokacyjnym zostały nadane przez władcę, który w nim zapisał, że mają być używane tylko na polu walki. Według Mariana Gumowskiego dopiero w 1847 roku w Heroldii Królestwa Polskiego z inicjatywy Kazimierza Stronczyńskiego, opracowano herby dla miast Królestwa Polskiego, w oparciu o znane i zachowane pieczęcie. Te barwne przedstawienia ikonograficzne zostały namalowane na kartonach i podzielone na pięć dużych tomów, które wysłano do Petersburga w celu ich zatwierdzenia, którego nie uzyskały³². Jednak to przedsięwzięcie z połowy XIX wieku, należy uznać za początek heraldyki miejskiej w Polsce, poprzez próbę stworzenia barwnych wizerunków herbów dla miast. Do tego czasu miasta polskie posługiwały się pieczęciami, a nie herbami (tarczami herbowymi i godłami).

³² M. Gumowski, *Pieczęcie i herby miejscowości województwa lubelskiego*, Lublin 1959, s. 6.

Potwierdza to król Zygmunt August w przywileju nobilitacji dla miasta Wilna, wystawionym w Grodnie 15 czerwca 1568 roku, gdy wyrażając zgodę na adopcję mieszczan wileńskich do herbów szlacheckich, podkreśla, że w *publicznych za czynnościach i dokumentach urzędu miejskiego będą posługiwać się zwykłą pieczęcią miejską, zawierającą wizerunek świętego Krzysztofa wyciśnięty w czerwonym wosku, zgodnie ze zwyczajem głównych miast w Królestwie Polskim*³³.

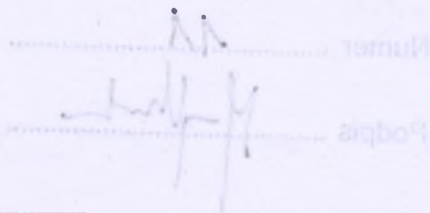
Tworząc herby miast trzeba je opracować w oparciu o pieczęcie ze średniowiecza, które w ciągu wieków zmieniano w zależności od epoki historycznej. Wystarczy porównać średniowieczną pieczęć Warszawy z 1422 roku³⁴ z obecnym herbem tego miasta. Jeżeli jednak przyjmiemy, że heraldyka miast miała swój początek w średniowieczu i tworząc później ich herby sięgano do tych pieczęci, żeby wykorzystać przedstawione tam wizerunki, to należy odpowiedzieć na pytanie, czy w przypadku Warszawy jej dzisiejsze godło należy zostawić, czy jednak wykorzystać wyobrażenie ikonograficzne występujące na jej średniowiecznej pieczęci, a także tych z XVI, XVII i XVIII wieku. Obecna syrena różni się od tej średniowiecznej i staropolskiej, która była zawsze przedstawiana *en face* (a nie z profilu jak w 1937 roku), jej ogon zawsze był zakręcony, a włosy często rozpuszczone.

Stąd sposób tworzenia herbów miejskich na wzór Heroldii z 1847 roku, najlepiej widać na przykładzie herbu Warszawy,

³³ Zbiór praw y przywilejów miastu stołecznemu W.X.L. Wilnowi nadanych, na żądanie wielu miast koronnych jako też Wielkiego Księstwa Litewskiego, ułożony y wydany przez Piotra Dubińskiego burmistrza wileńskiego, Wilno 1788, s. 119 – *In publicis vero officii civilis negotiis et actis utentur sigillo civitatis usitato Sancti Christophori imaginem continente caera vero rubea more primariarum in Regno Poloniae civitatum.*

³⁴ Dokumenty strony polsko-litewskiej pokoju mełneńskiego z 1422 roku, wyd. P. Nowak i P. Pokora, Poznań 2005, s. 98, nr 119.

który Stefan K. Kuczyński nazwał jako jego „wielką reformę” i dokładnie ją opisał³⁵, ponieważ do tej pory w wizerunkach syreny panowała dowolność. Dlatego postanowiono wprowadzić jednolity nowy wzór herbu dla Warszawy. Wpływ na tę decyzję miało niewątpliwie rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 24 listopada 1930 roku³⁶ zamieszczone w *Dzienniku Ustaw*. Z jego tekstu dowiadujemy się, że miasta posiadające historycznie uzasadnione herby, mogły je odtąd używać po uzyskaniu zgody Ministra Spraw Wewnętrznych. Jej autorzy nie wiedzieli, że miasta w Koronie i na Litwie do końca XVIII wieku nie posiadały herbów, tylko pieczęcie. Dlatego rozporządzenie z 1930 roku, nawiązywało do historycznych godła z pieczęci miejskich. Jednym z takich miast była Warszawa stolica państwa polskiego. Namalowany w 1937 roku herb, którym miasto posługuje się do chwili obecnej, to artystyczna wizja jego autora Szczęsnego Kwarty, mająca niewiele wspólnego z heraldyką, a tylko ze sztuką. Kiedy patrzymy na godło Warszawy to nasuwają się analogie z Orłem Białym z 1927 roku Zygmunta Kamińskiego. Dlatego w tece na tablicy w formacie A-3, widzimy nowy projekt herbu Warszawy, nawiązujący do jego ikonograficznych przedstawień, poprzedzających „obraz” Szczęsnego Kwarty. Podsumowując, trzeba stwierdzić, że współczesny Orzeł Biały (godło państwa polskiego) i syrena (godło jego stolicy), to wyobrażenia ikonograficzne niewiele mające wspólnego z żywą heraldyką i jej zasadami z okresu średniowiecza.

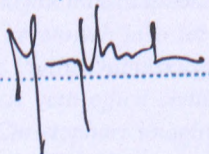

³⁵ S.K. Kuczyński, *Herb Warszawy*, Warszawa 1977, s. 89-98.

³⁶ DU RP 1930, nr 80, poz. 629.

Każdy numerowany egzemplarz
sygnowany jest przez autora
ISBN 978-83-948159-1-2

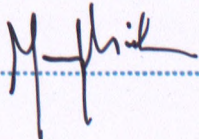
Numer 11

Podpis

ISBN 978-83-948159-1-2

Każdy numerowany egzemplarz
sygnowany jest przez autora
ISBN 978-83-948159-1-2

Numer 11

Podpis

Podpis

M. H. ...

Numer

11

ISBN 978-83-948159-1-2

Każdy numerowany egzemplarz
sygnowany jest przez autora

In Nomine Domini Amen. Ad perpetuam sequentis rei memoriam.

IOHANNES CASIMIRVS Dei gratia Rex Poloniae Mag. Dux Lith. Rus. Prus. Mas. Sam. Liu. Smol. Czerniq. necnon Suec. Got. Vandalq. hrs Rex.

IN OTUM EST ATUM QUAE FACIENS...

NOTUM EST ATUM QUAE FACIENS... DEUS... PATRI...

DEUS... PATRI... BELLA ACERRIME SUSTINERUNT... VIRTUTE...

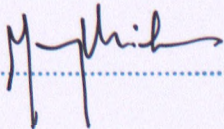
...BENIGNE INDULSERIMUS... MANDATA... QUAE...

...GENERICUM TITULUM... HONORABILIS... QUAE...

Każdy numerowany egzemplarz
sygnowany jest przez autora
ISBN 978-83-948159-1-2

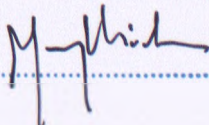
Numer 11

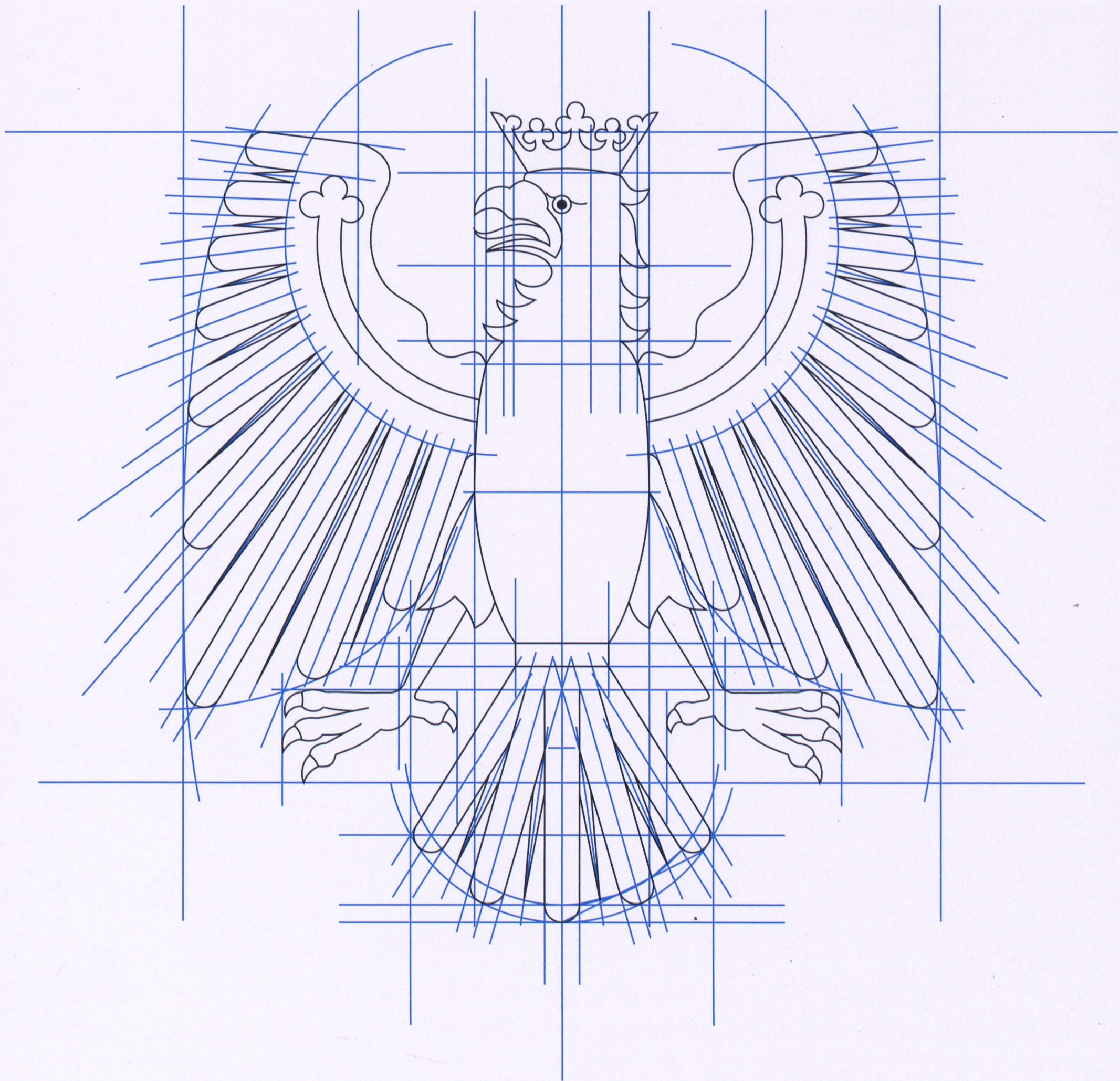
Podpis

Każdy numerowany egzemplarz
sygnowany jest przez autora
ISBN 978-83-948159-1-2

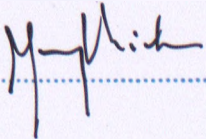
Numer 11

Podpis

Każdy numerowany egzemplarz
sygnowany jest przez autora
ISBN 978-83-948159-1-2

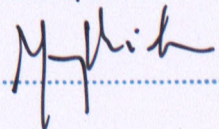
Numer 11

Podpis

Każdy numerowany egzemplarz
sygnowany jest przez autora
ISBN 978-83-948159-1-2

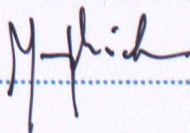
Numer 11

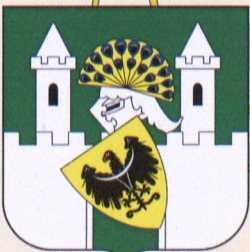
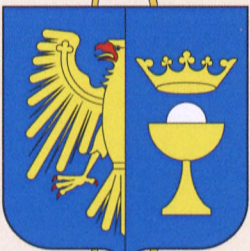
Podpis

Każdy numerowany egzemplarz
sygnowany jest przez autora
ISBN 978-83-948159-1-2

Numer 11

Podpis

DLA POMYŚLNOŚCI RZECZYPOSPOLITEJ

WIECZNĄ RZECZY PAMIĄTKĘ

PREZYDENT Rzeczypospolitej Polskiej w celu podtrzymania patriotyzmu w państwie i małych ojczyznach reprezentowanych przez lokalne samorzady i ich mieszkańców świadczącymi o ich historycznej, społecznej i gospodarczej tożsamości oraz zgodnie z ustawą o powołaniu Kapituły Heraldycznej przy Prezydencie, nadaje HERB miastu stołecznemu Warszawa w Warszawie, w dniu 11 listopada 2018 roku, zatwierdzony przez KAPITULĘ Heraldyczną przy Prezydencie, której zadaniem jest ujednolicenie, uporządkowanie i wprowadzenie spójnego systemu heraldyki samorządowej Polski. Przyjęty przez radę miasta herb Warszawy, wskazuje na jej przynależność do Państwa Polskiego, a zarazem stanowi historyczną szansę podzielenia się z Europą bogatymi tradycjami polskiej sfragistyki i heraldyki miejskiej.

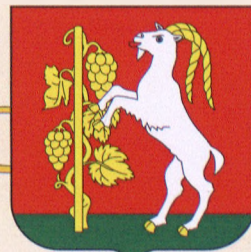
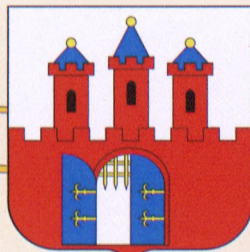
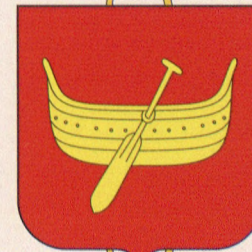
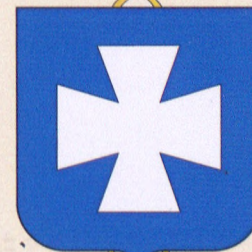
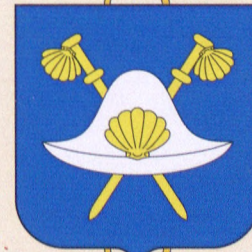
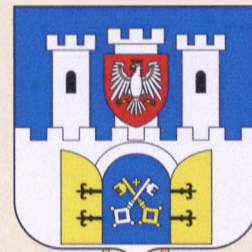
Herb ten, nawiązuje do tradycji historycznej i heraldycznej i heraldycznej i heraldycznej na zielonym polu tarczy w prawą heraldyczną szczonymi włosami, szablą trzymaną w prawą rękę do cięcia; trzyma z żółtym otokiem, na którym jest umieszczony Biały zwrócony w prawo podkreślający, że jest to Polskiego, którym miastu służyć zgodnie z pracą, wykorzystując wizerunek herbu przedmencione. Jego wyobrażenie należy też umieścić na sztandarze, sztandarze i pieczęci miasta stołecznego Warszawa, w celu podkreślenia, że są to również jego symbole i insygnia. Stanowią one bowiem wartości niematerialne konkretnych jednostek reaktywowanego w 1990 roku samorządu terytorialnego.

swoją genezę do tradycji historycznej i heraldycznej: czyli widzimy białą syrenę zwróconą stroną z żółtymi rozpużonym ogonem, żółtą w jej ręce i uniesioną nad głowę w lewej ręce tarczę której w czerwonym pokoronowany Orzeł w heraldyczną stronę, herb stolicy Państwa sto Warszawa ma się powiem w celu jego promocyjnego i symbolikę otrzymanego w tym dokumencie.

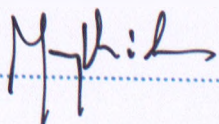
Przewodniczący Kapituły Heraldycznej

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej

Każdy numerowany egzemplarz
sygnowany jest przez autora
ISBN 978-83-948159-1-2

Numer 11

Podpis

DLA POMYŚLNOŚCI RZECZYPOSPOLITEJ

ZA WIECZNĄ RZECZY PAMIĄTKĘ

PREZYDENT Rzeczypospolitej Polskiej w celu podtrzymania patriotyzmu w państwie i małych ojczyznach reprezentowanych przez lokalne samorzady i ich mieszkańców, świadczącymi o ich historycznej, społecznej i gospodarczej tożsamości oraz zgodnie z ustawą o powołaniu Kapituły Heraldycznej przy Prezydencie, nadaje HERB województwu zachodniopomorskiemu w Warszawie, w dniu 11 listopada 2018 roku, zatwierdzony przez KAPITUŁĘ Heraldyczną przy Prezydencie, której zadaniem jest ujednoczenie, uporządkowanie i wprowadzenie spójnego systemu heraldyki samorządowej Polski. Przyjęty przez sejmik herb województwa, wskazuje na jego przynależność do Państwa Polskiego, a zarazem stanowi historyczną szansę podzielenia się z Europą bogatymi tradycjami polskiej heraldyki regionalnej.

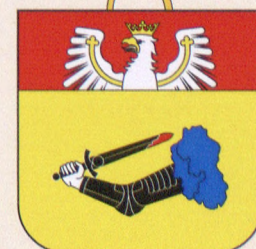
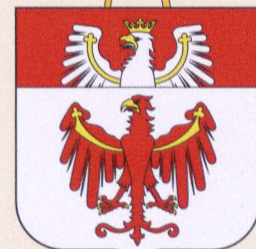
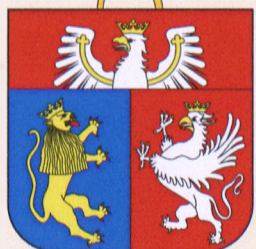
Herb ten nawiązuje do tradycji historycznej wdzimy na podzielonej tarczy, od jej górnicy w białym polu reprezentującej Białego Orła, a od podstawy tarczy w czerwonym polu gryfa heraldycznej strony, województwo zachodniopomorskie ma się z prawem w celu jego promocji, wykorzystując otrzymanego herbu dokumentem. Jego wyumieszczenie na fladze, województwa zachodniopomorskiego podkreślenia, że są to i insygnia. Stanowią one bowiem wartości niematerialne konkretnych jednostek reaktywowanego w 1990 roku samorządu terytorialnego.

zuzuje swoją genezę do i heraldycznej: czyli w pas na dwa pola tarczy w czerwonym polu Orca Państwo Polskie w białym polu wspiętego zwróconego w prawą stronę, którym odtąd obecne dniopomorskie ma się z prawem w celu jego jąc wizerunek i symbol przedstawionego w tym brażeniu należy też sztandarze i pieczęci dniopomorskiego, w czerównie jego symbole

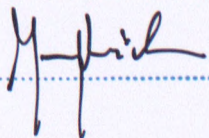
Przewodniczący Kapituły
Heraldycznej

Prezydent Rzeczypospolitej
Polskiej

Każdy numerowany egzemplarz
sygnowany jest przez autora
ISBN 978-83-948159-1-2

Numer 11

Podpis

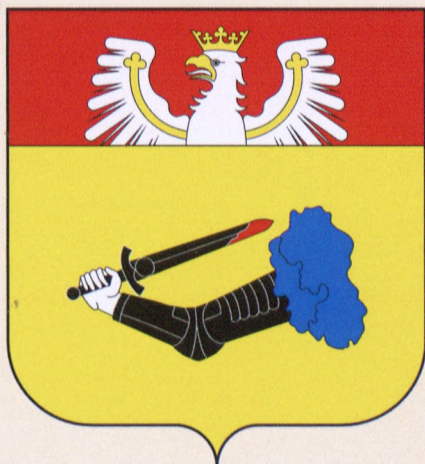

DLA POMYŚLNOŚCI RZECZYPOSPOLITEJ

NA WIECZNĄ RZECZY PAMIĄTKĘ

PREZYDENT Rzeczypospolitej Polskiej w celu podtrzymania patriotyzmu w państwie i małych ojczyznach reprezentowanych przez lokalne samorzady i ich mieszkańców, świadczącymi o ich historycznej, społecznej i gospodarczej tożsamości oraz zgodnie z ustawą o powołaniu Kapituły Heraldycznej przy Prezydencie, nadaje HERB województwu podlaskiemu w Warszawie, w dniu 11 listopada 2018 roku, zatwierdzony przez KAPITUŁĘ Heraldyczną przy Prezydencie, której zadaniem jest ujednolicenie, uporządkowanie i wprowadzenie spójnego systemu heraldyki samorządowej Polski. Przyjęty przez sejmik herb województwa, wskazuje na jego przynależność do Państwa Polskiego, a zarazem stanowi historyczną szansę podzielenia się z Europą bogatymi tradycjami polskiej heraldyki regionalnej.

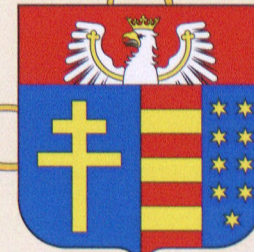
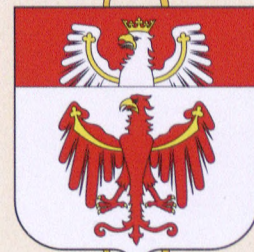
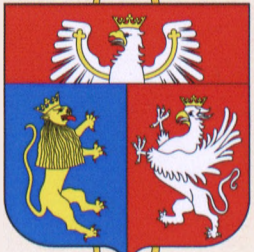
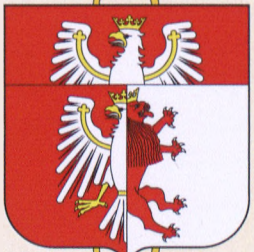
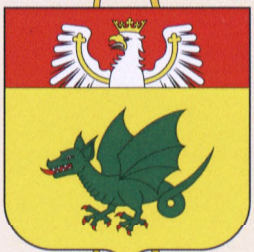
Herb ten nawiązuje do tradycji historycznej dzimy na podzielonej tarczy, od jej górnego końca reprezentującej Białego, a od podstawy tarczy zbrojną rękę wychodzącą z uniesionym do góry końcem zbroczonym we krwi Polską, którym obelaskie ma się również z prawem w celu jego wizerunku i symboliki przedstawionego w tym obrazie należy też fladze i pieczęci województwa w celu podkreślenia, że i insygnia. Stanowią one bowiem wartości niematerialne konkretnych jednostek reaktywowanego w 1990 roku samorządu terytorialnego.

Herb ten nawiązuje swoją genezą do i heraldycznej: czyli w pas na dwa pola tarczy w czerwonym polu Orcego Państwo Polskie w żółtym polu czarną cę z błękitnego obłoku czarnym mieczem na krwi, nazywana Pogone województwo podpostulgiwać zgodnie promocji, wykorzystulikę otrzymanego herbu dokumencie. Jego wymieścić na sztandarze, wództwa podlaskiego, są to także jego symbole

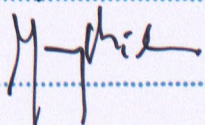
Przewodniczący Kapituły
Heraldycznej

Prezydent Rzeczypospolitej
Polskiej

Każdy numerowany egzemplarz
sygnowany jest przez autora
ISBN 978-83-948159-1-2

Numer 11

Podpis

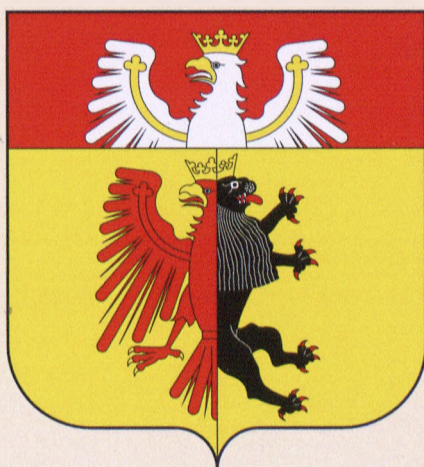

DLA POMYŚLNOŚCI RZECZYPOSPOLITEJ

NA WIECZNĄ RZECZY PAMIĄTKĘ

PREZYDENT Rzeczypospolitej Polskiej w celu podtrzymania patriotyzmu w państwie i małych ojczyznach reprezentowanych przez lokalne samorzady i ich mieszkańców świadczącymi o ich historycznej, społecznej i gospodarczej tożsamości oraz zgodnie z ustawą o powołaniu Kapituły Heraldycznej przy Prezydencie, nadaje HERB województwu kujawsko-pomorskiemu w Warszawie, w dniu 11 listopada 2018 roku, zatwierdzony przez KAPITULĘ Heraldyczną przy Prezydencie, której zadaniem jest ujednolicenie, uporządkowanie i wprowadzenie spójnego systemu heraldyki samorządowej Polski. Przyjęty przez sejmik herb województwa, wskazuje na jego przynależność do Państwa Polskiego, a zarazem stanowi historyczną szansę podzielenia się z Europą bogatymi tradycjami polskiej heraldyki regionalnej.

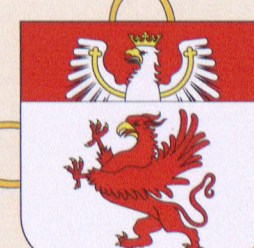
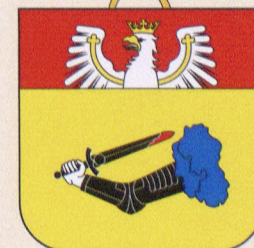
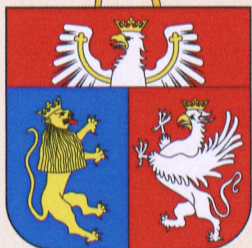
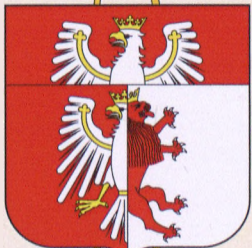
Herb ten nawiązuje historycznej i heraldycznej podzielonej w pas i słup jej głowicy w czerwonym reprezentującego Państwa heraldycznym wy tarczy ukoronowanej a w lewym heraldycznym czarnego lwa heraldyczną stronę, reprezentuje kujawsko-pomorskie połączone grzbietami, kujawsko-pomorskie nie z prawem w celu jej wizerunek i symbolu przedstawionego w tym dokumencie. Jego wyobrażenie należy też umieścić na fladze, sztandarze i pieczęci województwa kujawsko-pomorskiego, w celu podkreślenia, że są to również jego symbole i insygnia. Stanowią one bowiem wartości niematerialne konkretnych jednostek reaktywowanego w 1990 roku samorządu terytorialnego.

swoją genezą do tradycji cznej: czyli widzimy na na trzy pola tarczy od nym polu Orła Białego stwo Polskie, a w prawym żółtym polu od podstawego czerwonego orła, nym żółtym polu ukoronowanego w lewą heraldyczną stronę, reprezentującego wojewódzkie, w jego powiatach, którym województwo ma się posługiwać zgodnie z promocji, wykorzystanie symbolikę otrzymanego herbu

Przewodniczący Kapituły
Heraldycznej

Prezydent Rzeczypospolitej
Polskiej

Każdy numerowany egzemplarz
sygnowany jest przez autora
ISBN 978-83-948159-1-2

Numer 11

Podpis

DLA POMYŚLNOŚCI RZECZYPOSPOLITEJ

WA WIECZNĄ RZECZY PAMIĄTKĘ

PREZYDENT Rzeczypospolitej Polskiej w celu podtrzymania patriotyzmu w państwie i małych ojczyznach reprezentowanych przez lokalne samorządy i ich mieszkańców, świadczącymi o ich historycznej, społecznej i gospodarczej tożsamości oraz zgodnie z ustawą o powołaniu Kapituły Heraldycznej przy Prezydencie, nadaje HERB województwu dolnośląskiemu w Warszawie, w dniu 11 listopada 2018 roku, zatwierdzony przez KAPITULĘ Heraldyczną przy Prezydencie, której zadaniem jest ujednolicenie, uporządkowanie i wprowadzenie spójnego systemu heraldyki samorządowej Polski. Przyjęty przez sejmik herb województwa, wskazuje na jego przynależność do Państwa Polskiego, a zarazem stanowi historyczną szansę podzielenia się z Europą bogatymi tradycjami polskiej heraldyki regionalnej.

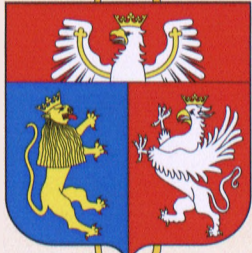
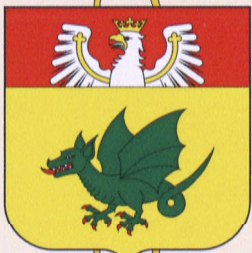
Herb ten nawiązuje do tradycji historycznej dziminy na podzielonej tarczy, czy, od jej górnego końca, reprezentującej Białego orła z białą przepaską na skrzydłach i białym krzyżem na jej w prawą heraldyczną stronę, którym obecnie śląskie ma się posługiwać w celu jego promocji, nawiązując do symboliki otrzymanego w tym dokumencie sztandaru i pieczęci samorządowej, w celu podkreślenia, że są to również jego symbole i insygnia. Stanowią one bowiem wartości niematerialne konkretnych jednostek reaktywowanych w 1990 roku samorządu terytorialnego.

Herb ten nawiązuje swoją genezą do i heraldycznej: czyli w pas na dwa pola tarczy w czerwonym polu Orcego Państwo Polskie w żółtym polu czarnego ską na skrzydłach za i białym krzyżem na jej w prawą heraldyczną województwo dolno- wać zgodnie z prawem wykorzystując wizerunek herbu przedstawienie. Jego wyobrażenie umieścić na flagie, województwa dolnoślą-

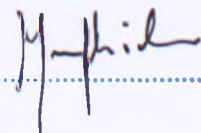
Przewodniczący Kapituły Heraldycznej

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej

Każdy numerowany egzemplarz
sygnowany jest przez autora
ISBN 978-83-948159-1-2

Numer 11

Podpis

DLA POMYŚLNOŚCI RZECZYPOSPOLITEJ

WA WIECZNĄ RZECZY PAMIĄTKĘ

PREZYDENT Rzeczypospolitej Polskiej w celu podtrzymania patriotyzmu w państwie i małych ojczyznach reprezentowanych przez lokalne samorzady i ich mieszkańców, świadczącymi o ich historycznej, społecznej i gospodarczej tożsamości oraz zgodnie z ustawą o powołaniu Kapituły Heraldycznej przy Prezydencie, nadaje HERB województwu lubelskiemu w Warszawie, w dniu 11 listopada 2018 roku, zatwierdzony przez KAPITULĘ Heraldyczną przy Prezydencie, której zadaniem jest ujednolicenie, uporządkowanie i wprowadzenie spójnego systemu heraldyki samorządowej Polski. Przyjęty przez sejmik herb województwa, wskazuje na jego przynależność do Państwa Polskiego, a zarazem stanowi historyczną szansę podzielenia się z Europą bogatymi tradycjami polskiej heraldyki regionalnej.

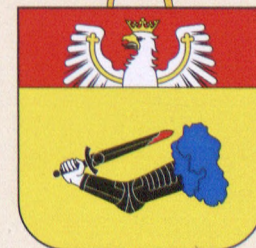
Herb ten nawiązuje do tradycji historycznej dziemy na podzielonej tarczy, od jej górnego boku reprezentującej Białego Orła, a od podstawy tarczy lewego jelenia w skoku zwróconego w prawo, którym odtąd obecna ma się również posługiwać w celu jego promocji, a także symbolikę otrzymanego w tym dokumencie sztandarze i pieczęci województwa lubelskiego, w celu podkreślenia, że są to również jego symbole i insygnia. Stanowią one bowiem wartości niematerialne konkretnych jednostek reaktywowanego w 1990 roku samorządu terytorialnego.

Herb ten nawiązuje swoją genezą do i heraldycznej: czyli w pas na dwa pola tarczy w czerwonym polu Orca Państwo Polskie w czerwonym polu białego jelenia z żółtą koroną na szyi heraldyczną stronę, województwo lubelskie wać zgodnie z prawem wykorzystując wizerunek herbu przedstawienia. Jego wyobrażenie umieścić na fladze, województwa lubelskiego.

Przewodniczący Kapituły
Heraldycznej

Prezydent Rzeczypospolitej
Polskiej

Każdy numerowany egzemplarz
sygnowany jest przez autora
ISBN 978-83-948159-1-2

Numer 11

Podpis *M. K.*

DLA POMYŚLNOŚCI RZECZYPOSPOLITEJ

WA WIECZNĄ RZECZY PAMIĄTKĘ

PREZYDENT Rzeczypospolitej Polskiej w celu podtrzymania patriotyzmu w państwie i małych ojczyznach reprezentowanych przez lokalne samorzady i ich mieszkańców, świadczącymi o ich historycznej, społecznej i gospodarczej tożsamości oraz zgodnie z ustawą o powołaniu Kapituły Heraldycznej przy Prezydencie, nadaje HERB województwu lubuskiemu w Warszawie, w dniu 11 listopada 2018 roku, zatwierdzony przez KAPITULĘ Heraldyczną przy Prezydencie, której zadaniem jest ujednolicenie, uporządkowanie i wprowadzenie spójnego systemu heraldyki samorządowej Polski. Przyjęty przez sejmik herb województwa, wskazuje na jego przynależność do Państwa Polskiego, a zarazem stanowi historyczną szansę podzielenia się z Europą bogatymi tradycjami polskiej heraldyki regionalnej.

Herb ten nawiązuje do tradycji historycznej dzimy na podzielonej tarczy, od jej górnego boku reprezentującej Białego orła z żółtą przekończoną trójlistką, heraldyczną stroną, województwo lubuskie dnia z prawem w celu rzystując wizerunek go herbu przedstawicie. Jego wyobrażenie fladze, sztandarze lubuskiego, w celu pod jego symbole i insygnia. Stanowią one bowiem wartości niematerialne konkretnych jednostek reaktywowanego w 1990 roku samorządu terytorialnego.

zuje swoją genezą do i heraldycznej: czyli w pas na dwa pola tarczy w czerwonym polu Orcego Państwo Polskie w białym polu czerwopaską na skrzydłach zwróconego w prawą którym odtąd obecne ma się posługiwać z jego promocji, wyko i symbolikę otrzymanego w tym dokumencie należy też umieścić na i pieczęci województwa kreślenia, że są to także

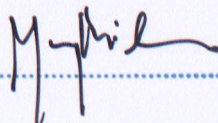
Przewodniczący Kapituły
Heraldycznej

Prezydent Rzeczypospolitej
Polskiej

Każdy numerowany egzemplarz
sygnowany jest przez autora
ISBN 978-83-948159-1-2

Numer 11

Podpis

DLA POMYŚLNOŚCI RZECZYPOSPOLITEJ

WA WIECZNĄ RZECZY PAMIĄTKĘ

PREZYDENT Rzeczypospolitej Polskiej w celu podtrzymania patriotyzmu w państwie i małych ojczyznach reprezentowanych przez lokalne samorządy i ich mieszkańców, świadczącymi o ich historycznej, społecznej i gospodarczej tożsamości oraz zgodnie z ustawą o powołaniu Kapituły Heraldycznej przy Prezydencie, nadaje HERB województwu pomorskiemu w Warszawie, w dniu 11 listopada 2018 roku, zatwierdzony przez KAPITUŁĘ Heraldyczną przy Prezydencie, której zadaniem jest ujednolicenie, uporządkowanie i wprowadzenie spójnego systemu heraldyki samorządowej Polski. Przyjęty przez sejmik herb województwa, wskazuje na jego przynależność do Państwa Polskiego, a zarazem stanowi historyczną szansę podzielenia się z Europą bogatymi tradycjami polskiej heraldyki regionalnej.

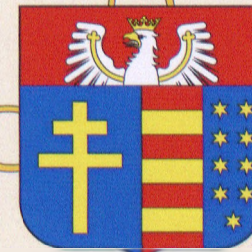
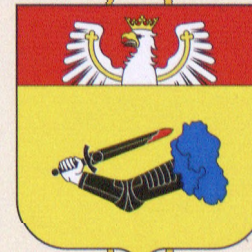
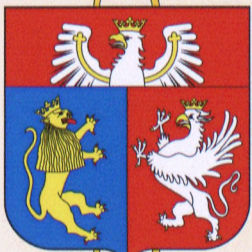
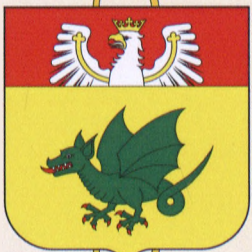
Herb ten nawiązuje do tradycji historycznej dziemy na podzielonej czy, od jej głowicy Białego reprezentują- a od podstawy tarczy go czarnego gryfa zwró- dyczną stronę, którym wództwo pomorskie dnie z prawem w celu stując wizerunek i sym- herbu przedstawionego wyobrażenie należy też fładze i pieczęci woje- w celu podkreślenia, bole i insygnia. Stanowią one bowiem wartości niematerialne konkretnych jednostek reaktywowanego w 1990 roku samorządu terytorialnego.

zując swoją genezą do i heraldycznej: czyli wi- w pas na dwa pola tar- w czerwonym polu Orła cego Państwo Polskie w żółtym polu wspię- conego w prawą heral- odtąd obecne woje- ma się posługiwać zgo- jego promocji, wykorzy- bolikę otrzymanego w tym dokumencie. Jego umieścić na sztandarze, wództwa pomorskiego, że są to także jego sym- bole i insygnia. Stanowią one bowiem wartości niematerialne konkretnych jednostek reaktywowanego w 1990 roku samorządu terytorialnego.

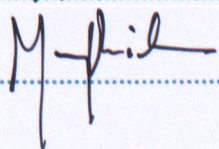
Przewodniczący Kapituły
Heraldycznej

Prezydent Rzeczypospolitej
Polskiej

Każdy numerowany egzemplarz
sygnowany jest przez autora
ISBN 978-83-948159-1-2

Numer 11

Podpis

Każdy numerowany egzemplarz
sygnowany jest przez autora
ISBN 978-83-948159-1-2

Numer 11

Podpis

DLA POMYŚLNOŚCI RZECZYPOSPOLITEJ

NA WIECZNĄ RZECZY PAMIĄTKĘ

PREZYDENT Rzeczypospolitej Polskiej w celu podtrzymania patriotyzmu w państwie i małych ojczyznach reprezentowanych przez lokalne samorzady i ich mieszkańców, świadczącymi o ich historycznej, społecznej i gospodarczej tożsamości oraz zgodnie z ustawą o powołaniu Kapituły Heraldycznej przy Prezydencie, nadaje HERB województwu opolskiemu w Warszawie, w dniu 11 listopada 2018 roku, zatwierdzony przez KAPITULĘ Heraldyczną przy Prezydencie, której zadaniem jest ujednolicenie, uporządkowanie i wprowadzenie spójnego systemu heraldyki samorządowej Polski. Przyjęty przez sejmik herb województwa, wskazuje na jego przynależność do Państwa Polskiego, a zarazem stanowi historyczną szansę podzielenia się z Europą bogatymi tradycjami polskiej heraldyki regionalnej.

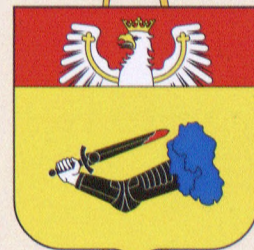
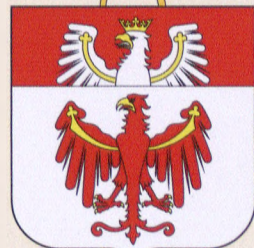
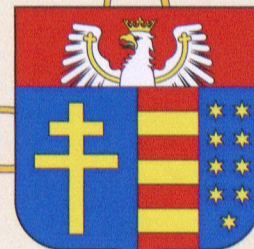
Herb ten nawiązuje do tradycji historycznej dziemy na podzielonej tarczy, od jej górnicy Białego reprezentującej orła skrzydłach zakończoną w prawą heraldyczną województwo opolskie nie z prawem w celu stując wizerunek i symbol przedstawił wyobrażenie należy sztandarze i pieczęci skiego, w celu podkreślenia i insygnia. Stanowią one bowiem wartości niematerialne konkretnych jednostek reaktywowanego w 1990 roku samorządu terytorialnego.

zując swoją genezę do i heraldycznej: czyli w pas na dwa pola tarw w czerwonym polu Orcego Państwo Polskie w błękitnym polu żółte z żółtą przepaską na trójliściem, zwróconego stronę, którym obecne ma się posługiwać zgodnego promocji, wykorzystanie otrzymanego w tym dokumencie. Jego też umieścić na fladze, województwa opolskiego, że są to także jego

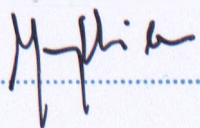
Przewodniczący Kapituły
Heraldycznej

Prezydent Rzeczypospolitej
Polskiej

Każdy numerowany egzemplarz
sygnowany jest przez autora
ISBN 978-83-948159-1-2

Numer 11

Podpis

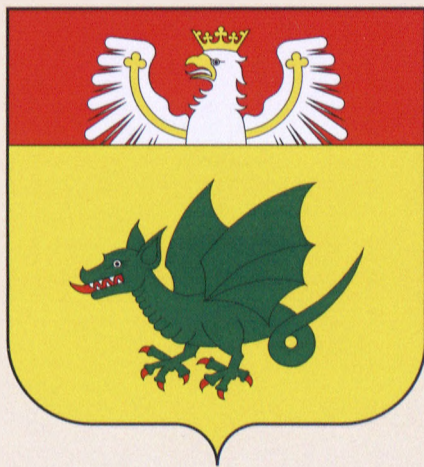

DLA POMYŚLNOŚCI RZECZYPOSPOLITEJ

WA WIECZNĄ RZECZY PAMIĄTKĘ

PREZYDENT Rzeczypospolitej Polskiej w celu podtrzymania patriotyzmu w państwie i małych ojczyznach reprezentowanych przez lokalne samorzady i ich mieszkańców, świadczącymi o ich historycznej, społecznej i gospodarczej tożsamości oraz zgodnie z ustawą o powołaniu Kapituły Heraldycznej przy Prezydencie, nadaje HERB województwu mazowieckiemu w Warszawie, w dniu 11 listopada 2018 roku, zatwierdzony przez KAPITUŁĘ Heraldyczną przy Prezydencie, której zadaniem jest ujednolicenie, uporządkowanie i wprowadzenie spójnego systemu heraldyki samorządowej Polski. Przyjęty przez sejmik herb województwa, wskazuje na jego przynależność do Państwa Polskiego, a zarazem stanowi historyczną szansę podzielenia się z Europą bogatymi tradycjami polskiej heraldyki regionalnej.

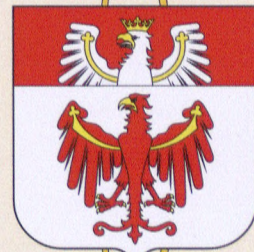
Herb ten nawiązuje do tradycji historycznej dzimy na podzielonej tarczy, od jej górnego końca od górnego boku od podstawy tarczy go zielonego smoka heraldyczną stronę, województwo mazowieckie zgodnie z prawem promocji, wykorzystując otrzymanego herbu dokumentu. Jego wyumieszczenie na fladze, województwa mazowieckiego, że są to także Stanowią one bowiem wartości niematerialne konkretnych jednostek reaktywowanego w 1990 roku samorządu terytorialnego.

zując swoją genezę do i heraldycznej: czyli w pas na dwa pola tarczy w czerwonym polu Orcego Państwo Polskie w żółtym polu krocące-zwróconego w prawą stronę którym odtąd obecne wiek ma się również z prawem w celu jego jąc wizerunek i symboli-przedstawionego w tym brażeniu należy też sztandarze i pieczęci wieckiego, w celu pod jego symbole i insygnia.

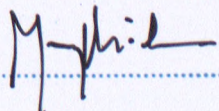
Przewodniczący Kapituły
Heraldycznej

Prezydent Rzeczypospolitej
Polskiej

Każdy numerowany egzemplarz
sygnowany jest przez autora
ISBN 978-83-948159-1-2

Numer 11

Podpis

DLA POMYŚLNOŚCI RZECZYPOSPOLITEJ

WA WIECZNĄ RZECZY PAMIĄTKĘ

PREZYDENT Rzeczypospolitej Polskiej w celu podtrzymania patriotyzmu w państwie i małych ojczyznach reprezentowanych przez lokalne samorzady i ich mieszkańców, świadczącymi o ich historycznej, społecznej i gospodarczej tożsamości oraz zgodnie z ustawą o powołaniu Kapituły Heraldycznej przy Prezydencie, nadaje HERB województwu małopolskiemu w Warszawie, w dniu 11 listopada 2018 roku, zatwierdzony przez KAPITULĘ Heraldyczną przy Prezydencie, której zadaniem jest ujednolicenie, uporządkowanie i wprowadzenie spójnego systemu heraldyki samorządowej Polski. Przyjęty przez sejmik herb województwa, wskazuje na jego przynależność do Państwa Polskiego, a zarazem stanowi historyczną szansę podzielenia się z Europą bogatymi tradycjami polskiej heraldyki regionalnej.

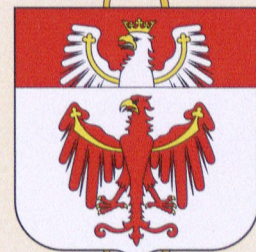
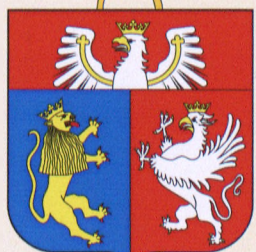
Herb ten nawiązuje do tradycji historycznej dziemy na podzielonej tarczy, od jej górnego boku Białego reprezentująca od podstawy tarczy lewego skrzydła zakończoną w lewą heraldyczną województwo małopolskie zgodnie z prawem w czerwonym wizerunek i herbu przedstawionego wyobrażenie należy sztandarze i pieczęci polskiego, w celu pod jego symbole i insygnia. Stanowią one bowiem wartości niematerialne konkretnych jednostek reaktywowanego w 1990 roku samorządu terytorialnego.

zując swoją genezę do i heraldycznej: czyli w pas na dwa pola tarczy w czerwonym polu Orcego Państwo Polskie w czerwonym polu białego orła z żółtą przepaską na trójliściu, zwróconego stroną, którym obecnie ma się posługiwać do jego promocji, w symbolikę otrzymanego w tym dokumencie. Jego też umieścić na fładze, województwa małopolskiego, że są to także

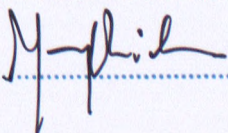
Przewodniczący Kapituły
Heraldycznej

Prezydent Rzeczypospolitej
Polskiej

Każdy numerowany egzemplarz
sygnowany jest przez autora
ISBN 978-83-948159-1-2

Numer 11

Podpis

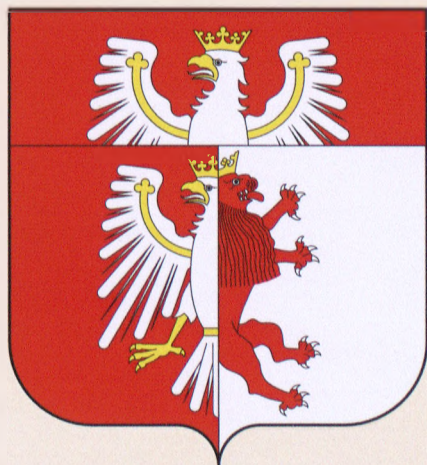

DLA POMYŚLNOŚCI RZECZYPOSPOLITEJ

WA WIECZNĄ RZECZY PAMIĄTKĘ

PREZYDENT Rzeczypospolitej Polskiej w celu podtrzymania patriotyzmu w państwie i małych ojczyznach reprezentowanych przez lokalne samorzady i ich mieszkańców świadczącymi o ich historycznej, społecznej i gospodarczej tożsamości oraz zgodnie z ustawą o powołaniu Kapituły Heraldycznej przy Prezydencie, nadaje HERB województwu łódzkiemu w Warszawie, w dniu 11 listopada 2018 roku, zatwierdzony przez KAPITULĘ Heraldyczną przy Prezydencie, której zadaniem jest ujednolicenie, uporządkowanie i wprowadzenie spójnego systemu heraldyki samorządowej Polski. Przyjęty przez sejmik herb województwa, wskazuje na jego przynależność do Państwa Polskiego, a zarazem stanowi historyczną szansę podzielenia się z Europą bogatymi tradycjami polskiej heraldyki regionalnej.

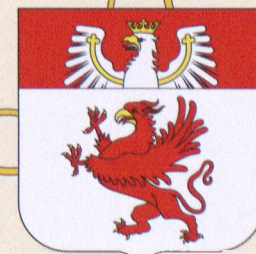
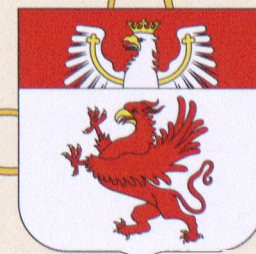
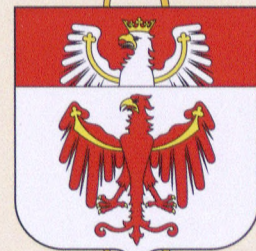
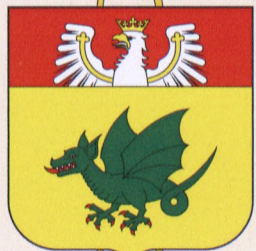
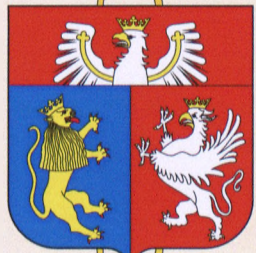
Herb ten, nawiązuje do tradycji historycznej i heraldycznej podzielonej w pas od jej głowicy w czerno reprezentującego w prawym heraldycznym od podstawy tarczy, orła, a w lewym heraldycznym ukoronowanego czerwonego w lewą stronę zwróconego w lewą stronę heraldycznego wojewódzkiego wiatka, połączone są z województwem łódzkim zgodnie z prawem w wykorzystując wizerunek herbu przedstawionego w tym dokumencie. Jego wyobrażenie należy też umieścić na fladze, sztandarze i pieczęci województwa łódzkiego, w celu podkreślenia, że są to również jego symbole i insygnia. Stanowią one bowiem wartości niematerialne konkretnych jednostek reaktywowanego w 1990 roku samorządu terytorialnego.

swoją genezą do tradycji historycznej: czyli widzimy i słup na trzy pola tarczy, w którym polu Orła Białego Państwo Polskie, oraz w czerwonym polu ukoronowanego białego w lewą stronę heraldycznego wiatka, reprezentującego łódzkie w jego pogrzebie, którym obok ma się posługiwać do jego promocji, w symbolikę otrzymanego

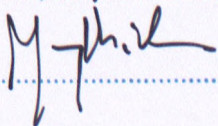
Przewodniczący Kapituły
Heraldycznej

Prezydent Rzeczypospolitej
Polskiej

Każdy numerowany egzemplarz
sygnowany jest przez autora
ISBN 978-83-948159-1-2

Numer 11

Podpis

DLA POMYŚLNOŚCI RZECZYPOSPOLITEJ

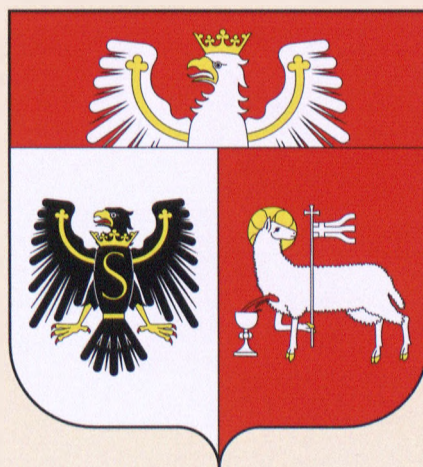
NA WIECZNĄ RZECZY PAMIĄTKĘ

PREZYDENT Rzeczypospolitej Polskiej w celu podtrzymania patriotyzmu w państwie i małych ojczyznach reprezentowanych przez lokalne samorzady i ich mieszkańców świadczącymi o ich historycznej, społecznej i gospodarczej tożsamości oraz zgodnie z ustawą o powołaniu Kapituły Heraldycznej przy Prezydencie, nadaje HERB województwu warmińsko-mazurskiemu w Warszawie, w dniu 11 listopada 2018 roku, zatwierdzony przez KAPITULĘ Heraldyczną przy Prezydencie, której zadaniem jest ujednolicenie, uporządkowanie i wprowadzenie spójnego systemu heraldyki samorządowej Polski. Przyjęty przez sejmik herb województwa, wskazuje na jego przynależność do Państwa Polskiego, a zarazem stanowi historyczną szansę podzielenia się z Europą bogatymi tradycjami polskiej heraldyki regionalnej.

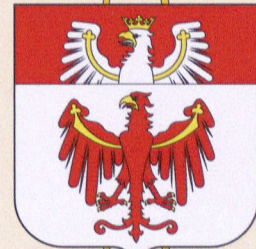
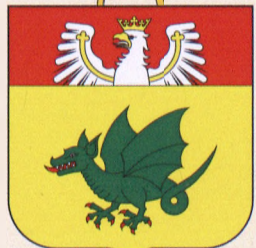
Herb ten nawiązuje historycznej i heraldyko-podzielonej w pas i słup jej głowicy w czerworeprezentującego Pańwym heraldycznym wy tarczy czarnego orła i żółtą literą S na piersi, wództwo warmińskoheraldycznym czerwotarczy herb biskupstwa jącego białego baranka, krew do żółtego kielicha gą białą chorągiewkę obecne województwo ma się posługiwać zgodnie z prawem w celu jego promocji, wykorzystując wizerunek i symbolikę otrzymanego herbu przedstawionego w tym dokumencie. Jego wyobrażenie należy też umieścić na fladze, sztandarze i pieczęci województwa warmińskomazurskiego, w celu podkreślenia, że są to również jego symbole i insygnia. Stanowią one bowiem wartości niematerialne konkretnych jednostek reaktywowanego w 1990 roku samorządu terytorialnego.

Przewodniczący Kapituły
Heraldycznej

Prezydent Rzeczypospolitej
Polskiej

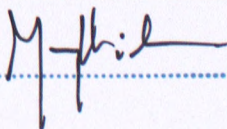

swoją genezą do tradycyjnej: czyli widzimy na na trzy pola tarczy od nym polu Orła Białego stwo Polskie, a w prabiałym polu od podstaw żółtą koroną na szyi reprezentującego wojemazurskie, a w lewym nym polu od podstawy warmińskiego, czyli stoz którego piersi tryska i trzymającego lewą noz krzyżem, którym odtąd warmińskomazurskie

Każdy numerowany egzemplarz
sygnowany jest przez autora
ISBN 978-83-948159-1-2

Numer 11

Podpis

DLA POMYŚLNOŚCI RZECZYPOSPOLITEJ

WA WIECZNĄ RZECZY PAMIĄTKĘ

PREZYDENT Rzeczypospolitej Polskiej w celu podtrzymania patriotyzmu w państwie i małych ojczyznach reprezentowanych przez lokalne samorzady i ich mieszkańców, świadczącymi o ich historycznej, społecznej i gospodarczej tożsamości oraz zgodnie z ustawą o powołaniu Kapituły Heraldycznej przy Prezydencie, nadaje HERB województwu wielkopolskiemu w Warszawie, w dniu 11 listopada 2018 roku, zatwierdzony przez KAPITULĘ Heraldyczną przy Prezydencie, której zadaniem jest ujednolicenie, uporządkowanie i wprowadzenie spójnego systemu heraldyki samorządowej Polski. Przyjęty przez sejmik herb województwa, wskazuje na jego przynależność do Państwa Polskiego, a zarazem stanowi historyczną szansę podzielenia się z Europą bogatymi tradycjami polskiej heraldyki regionalnej.

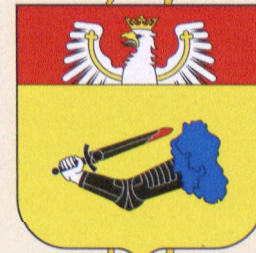
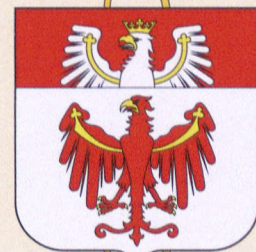
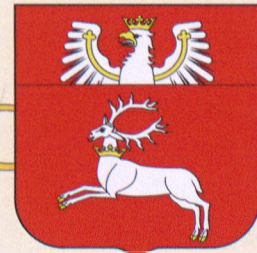
Herb ten nawiązuje do tradycji historycznej dziemy na podzielonej tarczy, od jej górnego narożnika Białego reprezentującego od podstawy tarczy złotego orła z żółtą przepaścią zakończoną trójlistkiem, heraldyczną stroną, wództwo wielkopolskie dnie z prawem w celu stając wizerunek i symbolu przedstawionego w wyobrażeniu należy sztandarze i pieczęci polskiego, w celu pod jego symbole i insygnia. Stanowią one bowiem wartości niematerialne konkretnych jednostek reaktywowanego w 1990 roku samorządu terytorialnego.

zuje swoją genezę do i heraldycznej: czyli w pas na dwa pola tarczy w czerwonym polu Orcego Państwo Polskie w czerwonym polu białą na skrzydłach zawróconego w prawą którym obecne województwo ma się posługiwać zgodnego promocji, wykorzystanie otrzymanego herbu tym dokumencie. Jego też umieścić na fladze, województwa wielkopolskiego, że są to także

Przewodniczący Kapituły
Heraldycznej

Prezydent Rzeczypospolitej
Polskiej

Każdy numerowany egzemplarz
sygnowany jest przez autora
ISBN 978-83-948159-1-2

Numer 11

Podpis *M. H. K.*

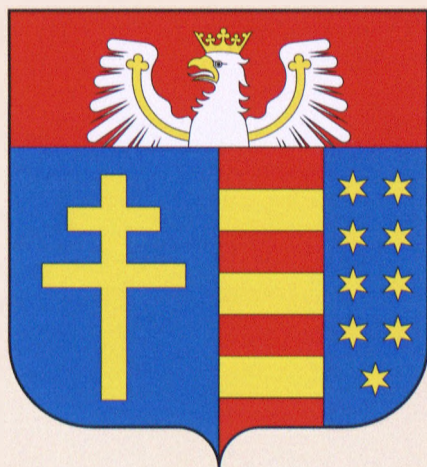

DLA POMYŚLNOŚCI RZECZYPOSPOLITEJ

WIECZNĄ RZECZY PAMIĄTKĘ

PREZYDENT Rzeczypospolitej Polskiej w celu podtrzymania patriotyzmu w państwie i małych ojczyznach reprezentowanych przez lokalne samorzady i ich mieszkańców świadczącymi o ich historycznej, społecznej i gospodarczej tożsamości oraz zgodnie z ustawą o powołaniu Kapituły Heraldycznej przy Prezydencie, nadaje HERB województwu świętokrzyskiemu w Warszawie, w dniu 11 listopada 2018 roku, zatwierdzony przez KAPITULĘ Heraldyczną przy Prezydencie, której zadaniem jest ujednolicenie, uporządkowanie i wprowadzenie spójnego systemu heraldyki samorządowej Polski. Przyjęty przez sejmik herb województwa, wskazuje na jego przynależność do Państwa Polskiego, a zarazem stanowi historyczną szansę podzielenia się z Europą bogatymi tradycjami polskiej heraldyki regionalnej.

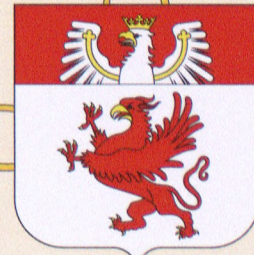
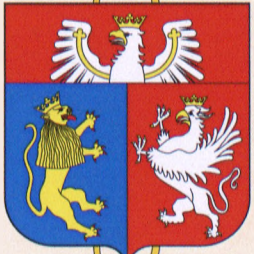
Herb ten nawiązuje historycznej i heraldycznej podzielonej w pas i słup jej głowicy w czerwonym heraldycznym stawy tarczy żółty krzyż tarczający województwo w heraldycznym poherb województwa san-wym heraldycznym żółte pasy, a w lewym żółtych gwiazd ustawio-odtąd obecne wojskie ma się posługiwać celu jego promocji, wykorzystując wizerunek i symbolikę otrzymanego herbu przedstawionego w tym dokumencie. Jego wyobrażenie należy też umieścić na fladze, sztandarze i pieczęci województwa świętokrzyskiego, w celu podkreślenia, że są to również jego symbole i insygnia. Stanowią one bowiem wartości niematerialne konkretnych jednostek reaktywowanego w 1990 roku samorządu terytorialnego.

swoją genezą do tradycji historycznej: czyli widzimy na na trzy pola tarczy od nym polu Orła Białego stwo Polskie, a w prabłękitnym polu od pod-patriarchalny reprezen-świętokrzyskie, a w le-dzielonym w słup polu domierskiego, czyli pracz czerwonym polu trzy błękitnym dziewięć nych: 2,2,2,2,1, którym wództwo świętokrzy-zgodnie z prawem w celu

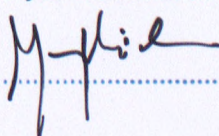
Przewodniczący Kapituły
Heraldycznej

Prezydent Rzeczypospolitej
Polskiej

Każdy numerowany egzemplarz
sygnowany jest przez autora
ISBN 978-83-948159-1-2

Numer 11

Podpis

DLA POMYŚLNOŚCI RZECZYPOSPOLITEJ

NA WIECZNĄ RZECZY PAMIĄTKĘ

PREZYDENT Rzeczypospolitej Polskiej w celu podtrzymania patriotyzmu w państwie i małych ojczyznach reprezentowanych przez lokalne samorzady i ich mieszkańców, świadczącymi o ich historycznej, społecznej i gospodarczej tożsamości oraz zgodnie z ustawą o powołaniu Kapituły Heraldycznej przy Prezydencie, nadaje HERB województwu śląskiemu w Warszawie, w dniu 11 listopada 2018 roku, zatwierdzony przez KAPITULĘ Heraldyczną przy Prezydencie, której zadaniem jest ujednolicenie, uporządkowanie i wprowadzenie spójnego systemu heraldyki samorządowej Polski. Przyjęty przez sejmik herb województwa, wskazuje na jego przynależność do Państwa Polskiego, a zarazem stanowi historyczną szansę podzielenia się z Europą bogatymi tradycjami polskiej heraldyki regionalnej.

Herb ten nawiązuje do tradycji historycznej dziemy na podzielonej tarczy, od jej górnego boku reprezentującej Białego Orła, a od podstawy tarczy go orła z żółtą przepaską zakończoną trójlistkiem, heraldyczną stroną, województwo śląskie ma się z prawem w celu jego wizerunek i symbol przedstawionego w tym obrażeniu należy też sztandarze i pieczęci w celu podkreślenia, że i insygnia. Stanowią one bowiem wartości niematerialne konkretnych jednostek reaktywowanego w 1990 roku samorządu terytorialnego.

zując swoją genezę do i heraldycznej: czyli w pas na dwa pola tarczy w czerwonym polu Orcego Państwo Polskie w błękitnym polu żółtą na jego skrzydłach zwróconego w prawą którym obecne wojewość zgodnie promocyj, wykorzystując otrzymanego herbu dokumencie. Jego wyumieścić na fladze, województwa śląskiego, są to także jego symbole

Przewodniczący Kapituły
Heraldycznej

Prezydent Rzeczypospolitej
Polskiej

